

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2018 m. lapkritis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS	4
ANK 317 straipsnio 2 dalies taikymas	4
<i>Dėl kaltės nustatymo nubaudžiant asmenį už aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno pakartotinai duotame privalomajame nurodyme nustatytų reikalavimų neįvykdymą laiku</i>	4
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS	5
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas	5
BK 176 straipsnio 1 dalies taikymas	5
<i>Dėl priežastinio ryšio tarp darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimo ir BK 176 straipsnyje nurodytų padarinių nustatymo</i>	5
BK 260 straipsnio 3 dalies ir 265 straipsnio 1 dalies taikymas	6
<i>Dėl BK 260 straipsnio 3 dalyje (disponavimo labai dideliu kiekiu narkotinių medžiagų) ir 265 straipsnio 1 dalyje (labai didelio kiekio kanapių auginimo) nurodytų nusikaltimų sutapties</i>	6
BK 281 straipsnio 4 ir 7 dalių taikymas	7
<i>Dėl BK 281 straipsnio 4 ir 7 dalių santykio</i>	7
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas	8
BPK 3 straipsnio nuostatų laikymasis	8
<i>Dėl non bis in idem (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo pažeidimo</i>	8
BPK 115 straipsnio nuostatų laikymasis	9
<i>Dėl neturtinės žalos tiesiogiai nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos asmeniui ir kitiems su juo artimais susijusiems asmenims</i>	9
BPK 255, 256 straipsnių nuostatų laikymasis	11
<i>Dėl nusikalstamos veikos perkvalifikavimo pagal švelnesnį baudžiamąjį įstatymą apeliacinės instancijos teisme apie tai posėdyje neinformavus proceso dalyvių</i>	11
II. CIVILINĖS BYLOS	12
Paveldėjimo teisė	12
<i>Dėl įpėdinio, priėmusio palikimą pagal antstolio sudarytą turto apyrašą, galimybės patenkinti palikėjo kreditorių reikalavimus paveldėto turto verte</i>	12
Deliktų teisė	13
<i>Dėl neturtinės žalos atlyginimo tinkamai neužtikrinus sveikatos priežiūros įkalinimo įstaigoje</i>	13
Sutarčių teisė	14
<i>Dėl finansinio įkaito gavėjo (banko) teisės patenkinti savo reikalavimą iš šio įkaito, kai priverstinio vykdymo įvykis įvyksta jau iškelus bankroto bylą įkaito gavėjai</i>	14
<i>Dėl preliminariosios būsimos buto pirkimo–pardavimo sutarties kvalifikavimo</i>	15
<i>Dėl darbų rezultato kokybės garantijos ir užsakovo teisių gynimo būdų</i>	16
<i>Dėl žemės sklypo savininko teisės ginčyti sklype stovinčių pastatų, priklausančių kitiems asmenims, dovanojimo sutartį</i>	17
Civilinio proceso teisė	18
<i>Dėl tarptautinės jurisdikcijos taikymo sutartiniam reikalavimui</i>	18
<i>Dėl turto vertės nustatymo ekspertizės akto ginčijimo vykdymo procese</i>	18
<i>Dėl arbitražinės išlygos galiojimo sutarties, kurioje išlyga nustatyta, nepasirašiusioms šalims</i>	19
Bankroto teisė	20
<i>Dėl proceso atnaujinimo civilinėje byloje, kurioje bankrutavusios įmonės bankrotas pripažintas tyčiniu</i>	20
<i>Dėl galimybės skusti teismo nutartį, kuria išspręstas klausimas dėl bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidų dengimo iš finansinio užstato</i>	21
<i>Dėl išieškojimo iš bankrutuojančios įmonės bankroto administravimo lėšų</i>	22
<i>Dėl turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui fizinio asmens bankroto procese</i>	22
<i>Dėl subjekto, turinčio teisę reikšti reikalavimą dėl administravimo išlaidų priteisimo</i>	23
Darbo teisė	24
<i>Dėl suminės darbo laiko apskaitos taikymo ir darbo apmokėjimo</i>	24
<i>Dėl profesinių sąjungų, veikiančių darbdavio lygmeniu, steigimo</i>	24

I. ADMINISTRACINIŲ NUSIŽENGIMŲ BYLOS

ANK 317 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl kaltės nustatymo nubaudžiant asmenį už aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno pakartotinai duotame privalomajame nurodyme nustatytų reikalavimų neįvykdymą laiku

Apžvelgiamoje administracinio nusižengimo byloje apygardos teismas nutarimu D. B. apeliacinį skundą tenkino ir apylinkės teismo nutarimą, kuriuo jis buvo nubaustas pagal ANK 317 straipsnio 2 dalį už tai, kad, būdamas BUAB „Ū“ ir Ko bankroto administratorius, laiku neįvykdė aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno pakartotinai duotame privalomajame nurodyme nustatyto reikalavimo, panaikino ir administracinio nusižengimo teiseną jam nutraukė.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl ANK 317 straipsnio 2 dalies taikymo, pirmiausia nurodė, kad tam, jog būtų konstatuota asmens kaltė, nepakanka tik nustatyti faktą, kad buvo laiku neįvykdyti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno pakartotinai duotame privalomajame nurodyme nustatyti reikalavimai, taip pat būtina nustatyti ir tai, jog pažeidėjas tokius veiksmus atliko esant jo kaltei, t. y. tyčia arba dėl neatsargumo. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad asmens kaltę dėl laiku neįvykdytų aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno pakartotinai duotame privalomajame nurodyme nustatytų reikalavimų gali šalinti tai, jog asmuo neturi (neturėjo) objektyvių galimybių įvykdyti šiuos reikalavimus. Taigi, pasak teisėjų kolegijos, vien tai, kad buvo laiku neįvykdyti aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūno duotame privalomajame nurodyme nustatyti reikalavimai, dar nereiškia, jog asmens veikoje yra ANK 317 straipsnio 2 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo sudėtis.

Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad taikant šį straipsnį turi būti nustatyta, kad asmuo turėjo realią, objektyvią galimybę laiku nurodytus reikalavimus įvykdyti, o šiuo atveju D. B. neturėjo realios galimybės įgyvendinti jam pakartotiniame nurodyme nustatytų reikalavimų, kadangi iki to laiko, t. y. iki kai privalėjo įvykdyti nurodymą, dar nebuvo kreditorių išspręsti ir patvirtinti BUAB „Ū“ ir Ko finansiniai klausimai; jie nebuvo išspręsti ir jau vėliau vykusiame pirmame kreditorių susirinkime. Teisėjų kolegija pritarė apygardos teismo išvadai, kad D. B. veikoje nėra ANK 317 straipsnio 2 dalyje nurodyto administracinio nusižengimo sudėties, nes jis pakartotiniame nurodyme nustatytų reikalavimų negalėjo įvykdyti dėl objektyvių priežasčių – lėšų, skirtų bankrutuojančios įmonės teritorijoje laikomoms visoms atliekoms užsandarinti, neturėjimo. Būtent tai, kad D. B. neturėjo realios galimybės įgyvendinti jam pakartotiniame nurodyme nustatytų reikalavimų, kartu reiškė ir kaltės jo veikoje nebuvimą. Kartu teisėjų kolegija nagrinėjamos bylos kontekste atkreipė dėmesį ir į tai, kad pagal bendruosius teisės principus iš asmens negalima reikalauti neįmanomų dalykų.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad administracinio nusižengimo teiseną D. B. atžvilgiu nutraukta pagrįstai ir apygardos teismo nutarimą paliko galioti nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis administracinio nusižengimo byloje Nr. 2AT-52-895/2018

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 176 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl priežastinio ryšio tarp darbuotojų saugos ir sveikatos reikalavimų pažeidimo ir BK 176 straipsnyje nurodytų padarinių nustatymo

Šioje baudžiamojoje byloje N. L. pripažinta kalta ir nuteista pagal BK 176 straipsnio 1 dalį už tai, kad, būdama darbdavė, t. y. UAB „N“ direktorė (vadovė), pažeidė darbų saugos įstatymuose ir kituose teisės aktuose nustatytus darbų saugos ir sveikatos apsaugos darbe, priešgaisrinės saugos reikalavimus, dėl to įvyko nelaimingas atsitikimas žmonėms ir atsirado sunkių padarinių, t. y. žuvo trys žmonės. Vienas iš nuteistosios gynėjo kasaciniame skunde argumentų – priežastinio ryšio tarp nuteistosios veiksmų ir kilusių padarinių nebuvimas.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi šią baudžiamąją bylą, pažymėjo, kad mirtinam nelaimingam atsitikimui kilti turėjo reikšmės iš esmės dvi priežastys: 1) darbuotojų padarytas priešgaisrinės saugos norminio teisės akto reikalavimų pažeidimas ir 2) saugos ir sveikatos darbe vidinės kontrolės įmonėje nepakankamumas. Be šių įstatymų pažeidimų nebūtų ir mirtino nelaimingo atsitikimo – tiek UAB „N“ darbuotojų R. P., P. L., neinstruktuočių priešgaisrinės saugos instruktažais, neapmokytų dėl darbo su degiais skysčiais, neatsargūs veiksmai (sukeliant gaisrą), tiek ir pačios UAB „N“ direktorės neveikimas (darbuotojų neinstruktavimas ir jų neapmokymas, skysčio laikymas netinkamoje talpykloje, kelio neatsakingiems darbuotojų veiksams su pašaliniu ugnies šaltiniu ir itin degiu skysčiu neužkertimas) buvo teisiškai reikšmingu priežastiniu ryšiu susiję su trijų žmonių – R. V., R. P., P. L. – mirtimi. Pasak teisėjų kolegijos, išnagrinėtos bylos aplinkybės patvirtina žemesnės instancijos teismų išvadas, kad nuteistajai, kaip įmonės direktorei, skyrus daugiau pastangų, dėmesio ir atidumo darbų saugos ir priešgaisrinei būklei užtikrinti, taip pat jai, išklausiusiai darbų ir priešgaisrinės saugos kursus ir turinčiai teisę juos vykdyti savo įmonės darbuotojams, rūpestingiau ir atidžiau vertinus jos akivaizdoje susiklosčiusią situaciją (pirmiausia – jos darbuotojų ketinimą nekvalifikuotai patikrinti dezinfekcijai ruošiamą naudoti degų skystį – spiritą, jį padegant, po to – iškart kilus gaisrui), nelaimės buvo galima išvengti arba jos padarinius smarkiai sumažinti.

Teisėjų kolegijos vertinimu, N. L., kaip įmonės, kurioje teikiamos odontologinės paslaugos, dezinfekcijai naudojami įvairūs degūs skysčiai, direktorė, taip pat pagal išsilavinimą, darbo sveikatos apsaugos priežiūros srityje patirtį, matydama ir suvokdama savo įmonės darbuotojų pavojingus ir neatsargius veiksmus, akivaizdžiai prieštaraujančius darbų ir priešgaisrinės saugos teisės aktų reikalavimams, turėjo realias ir objektyvias galimybes numatyti savo darbuotojų veiksmų pasekmes, taigi, ir kilusių sunkių padarinių atsiradimą, ir užkirsti jiems kelią. Akivaizdu, kad nelaimingo atsitikimo darbe būtina sąlyga buvo ne tik įmonės direktorės neveikimas, bet ir dviejų darbuotojų veiksmai, kuriuos teismai pripažino itin pavojingais ir neatsargiais, tačiau tai, pasak teisėjų kolegijos, nepašalina N. L., kaip įmonės direktorės, atsakingos už darbuotojų saugą ir sveikatos apsaugą darbe, baudžiamosios atsakomybės.

Kartu nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste teisėjų kolegija pažymėjo, kad priežastinis ryšys yra objektyvusis nusikalstamos veikos sudėties požymis ir jo nustatymas yra teismo, o ne specialisto, eksperto kompetencija. Priežastinis ryšys tarp nusikalstamos veikos ir padarinių šios kategorijos bylose nustatomas teismui vertinant įrodymus, jų pagrindų nustatytas aplinkybes ir darant logika pagrįstas išvadas, kokie reiškiniai lemia padarinių (nelaimingo atsitikimo, kurio metu žuvo žmonės) atsiradimą, ar jie objektyviai ir dėsningai išplaukia iš nustatytų kaltininko neteisėtų poelgių. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nors kasaciniame skunde atskirai analizuojamas kiekvienas N. L. inkriminuotas teisės aktų reikalavimų pažeidimas, teigiant, kad vienas ar kitas teisės aktų pažeidimas savaime nėra priežastiniu ryšiu susijęs su kilusiais padariniais, teisėjų kolegijos vertinimu, mirtį trims įmonėms darbuotojams sukėlusį nelaimingą atsitikimą odontologijos kabinete lėmė ne konkretus N. L. padarytas teisės aktų reikalavimų

pažeidimas ir ne kiekvienas jų atskirai, o darbo saugos ir priešgaisrinės saugos teisės aktų reikalavimų pažeidimų visuma.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje priežastinis ryšys tarp įmonės direktorės N. L. veiksmų ir dėl jų kilusių padarinių yra nustatytas pagrįstai.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-337-489/2018

BK 260 straipsnio 3 dalies ir 265 straipsnio 1 dalies taikymas

Dėl BK 260 straipsnio 3 dalyje (disponavimo labai dideliu kiekiu narkotinių medžiagų) ir 265 straipsnio 1 dalyje (labai didelio kiekio kanapių auginimo) nurodytų nusikaltimų sutapties

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas sprendė BK 265 straipsnio 1 dalies ir 260 straipsnio 3 dalies sutapties klausimą, taip pat pasisakė dėl nusikalstamos veikos perkvalifikavimo iš baigto nusikaltimo (BK 260 straipsnio 3 dalis) į pasikėsinimą padaryti šį nusikaltimą (22 straipsnio 1 dalis, 260 straipsnio 3 dalis).

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad byloje nustatyti faktai (kai kanapių auginimo vietoje rastas labai didelis jau nuskintų kanapių augalų kiekis) teismų praktikoje kvalifikuojami kaip kanapių auginimo (BK 265 straipsnio 1 dalis) ir baigto BK 260 straipsnio 3 dalyje numatyto nusikaltimo (gaminimo ir laikymo) sutaptis. Tokį kvalifikavimą lemia tai, kad atitinkamais tikslais atliktas kanapių augalų nupjovimas ir ruošimas jas džiovinti jau laikomas pradėjimu gaminti narkotines medžiagas, be to, patys nupjauti kanapių augalai (antžeminės dalys) Lietuvos Respublikos teisės aktų priskiriami narkotinėms medžiagoms, vadinasi, atitinka ir neteisėto disponavimo narkotinėmis medžiagomis (BK 259, 260 straipsniai) dalyko požymius.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal Jungtinių Tautų Organizacijos 1961 metų Bendrąją narkotinių medžiagų konvencijos (toliau – Konvencija) (pataisytos pagal 1972 metų atitinkamą protokolą) IV sąrašą prie narkotinių medžiagų priskiriamos kanapės. Šios Konvencijos 1 straipsnio 1 dalies b punkte yra nurodyta, kad kanapėmis pripažįstamos kanapės augalo galvutės su žiedais arba vaisiais (išskyrus sėklas ir lapus, jeigu tarp jų nėra galvučių), iš kurių nebuvo išgauta derva, nesvarbu, kaip jos būtų įvardytos. O Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymu Nr. 5 patvirtintame narkotinių ir psichotropinių medžiagų, draudžiamų vartoti medicinos tikslams, sąraše (pagal Konvencijos IV sąrašą) prie narkotinių medžiagų priskiriamos kanapių antžeminės dalys (*Cannabis plant*), kurios, kaip pažymėjo teisėjų kolegija, būtent nuteistiesiems ir yra inkriminuotos. Taigi, teisėjų kolegijos vertinimu, tai, kad pagal šį įsakymą narkotine medžiaga buvo laikoma visa antžeminė kanapės augalo dalis, neprieštarauja pirmiau nurodytos Konvencijos nuostatoms, nes griežtesnio reglamentavimo atskirų narkotinių medžiagų, nei numatytas bazinis standartas, Konvencija nedraudžia.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad nuteistųjų nusikalstamos veikos teisingai kvalifikuotos ir pagal BK 265 straipsnio 1 dalį, ir pagal 260 straipsnio 3 dalį. Kartu nagrinėjamos baudžiamosios bylos kontekste teisėjų kolegija, įgyvendindama vienodos teismų praktikos formavimo tikslus, pažymėjo, kad apeliacinės instancijos teismo sprendimas pašalinti iš kaltinimo narkotinių medžiagų laikymo aplinkybę ir kvalifikuoti nusikalstamą veiką kaip pasikėsinimą gaminti narkotines medžiagas neatitinka aktualios teismų praktikos. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į šios instancijos teismo nuosprendyje esančius prieštaravimus, kad viena vertus, daroma išvada, jog iš dalies auginamų kanapių narkotinės medžiagos nebuvo pradėtos gaminti, kita vertus, teigiama, kad vyko jų gamybos procesas. Pasak teisėjų kolegijos, nusikalstamos veikos perkvalifikavimas iš baigto nusikaltimo į pasikėsinimą nebuvo būtinas ir nusikalstama veika turėjo būti kvalifikuojama kaip baigtas labai didelio kiekio narkotinių medžiagų gaminimas ir laikymas. Kita vertus, atsižvelgusi į tai, kad kasacinės instancijos teismo procesinis sprendimas, kuriuo nusikalstama veika būtų perkvalifikuota atgal į baigtą nusikaltimą, pablogintų nuteistųjų teisinę padėtį, o kasacinio skundo, kuriame būtų prašoma tai

padaryti, nepaduota, teisėjų kolegija konstatavo, kad nėra teisinio pagrindo atitinkamai keisti apeliacinės instancijos teismo nuosprendį. Be to, pasak teisėjų kolegijos, apeliacinės instancijos teismo nuosprendyje įtvirtintas nusikalstamų veiksmų kvalifikavimas, nors ir nėra visiškai tikslus, nenutolsta nuo pirminio kaltinimo esmės ir neiškreipia bendro bylos turinio, todėl gali būti paliktas galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-278-788/2018

BK 281 straipsnio 4 ir 7 dalių taikymas

Dėl BK 281 straipsnio 4 ir 7 dalių santykio

Pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu P. Š. nuteistas pagal BK 281 straipsnio 4 dalį, o pagal BK 281 straipsnio 7 dalį išteisintas, nes nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių. Apeliacinės instancijos teismas panaikino nuosprendžio dalį dėl P. Š. išteisinimo pagal BK 281 straipsnio 7 dalį ir jį pagal šią BK 281 straipsnio dalį nuteisė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad šioje byloje pagrindinis spręstinas klausimas – ar P. Š. veiksmai vairuojant transporto priemonę apsvaigus nuo alkoholio (nustatyta 2,37 promilės) papildomai kvalifikuotini pagal BK 281 straipsnio 7 dalį. Pirmiausia teisėjų kolegija nurodė, kad baudžiamoji atsakomybė už Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimus BK 281 straipsnyje diferencijuojama atsižvelgiant į du kriterijus: 1) sukeltų padarinių sunkumą ir 2) kaltininko fiziologinę būseną (ar veikos padarymo metu buvo apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų). Taigi įstatymų leidėjas šios nusikalstamos veikos kvalifikuojančius požymius susiejo ne tik su atitinkamo masto kilusiais padariniais, bet ir su nusikalstamos veikos subjekto būseną. Šių požymių derinimas tarpusavyje leidžia BK 281 straipsnyje nustatyti skirtingas, padaryto Kelių transporto eismo saugumo ar transporto priemonių eksploatavimo taisyklių pažeidimo pavojingumą atitinkančias sankcijas.

Nagrinėjamos bylos kontekste, teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad 2015 m. birželio 25 d. įstatymu Nr. XII-1871 (įsigaliojusiu 2017 m. sausio 1 d.) BK 281 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė tam, kas vairavo kelių transporto priemonę arba mokė praktinio vairavimo apsvaigęs nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo daugiau negu 1,5 promilės alkoholio. Pasak teisėjų kolegijos, tokios nuostatos įtvirtinimas baudžiamajame įstatyme reiškia, kad yra netoleruojamas apsvaigusio nuo alkoholio asmens (kai jo kraujyje nustatyta daugiau negu 1,5 promilės alkoholio) dalyvavimas eisme – tokia veika pati savaime pripažįstama nusikalstama. Teisėjų kolegijos nuomone, atsižvelgiant į šios nusikalstamos veikos konstrukciją ir sudėties požymius, kaltininko veika pagal BK 281 straipsnio 7 dalį kvalifikuojama tik tais atvejais, kai kelių transporto vairavimo apsvaigus nuo alkoholio požymis nėra įtrauktas į kitų BK 281 straipsnyje numatytų nusikalstamų veikų sudėtį. Tuo tarpu, pagal BK 281 straipsnio 4 dalį, be kitų požymių, turi būti nustatyta, kad asmuo, vairavęs kelių transporto priemonę, buvo apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų. Taigi kelių transporto priemonės vairavimo apsvaigus nuo alkoholio požymis yra įtrauktas į nusikalstamos veikos sudėtį, jo konstatavimas yra tiesiogiai susijęs su baudžiamojo įstatymo taikymu ir nusikalstamos veikos kvalifikavimu pagal BK 281 straipsnio 4 dalį.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad aktualu ir tai, jog tiek BK 281 straipsnio 4 dalyje, tiek BK 281 straipsnio 7 dalyje numatytų nusikalstamų veikų padarymo atveju yra pažeidžiamas Kelių eismo taisyklių 14 punkto reikalavimas, draudžiantis vairuoti transporto priemonę neblaiviems asmenims. Šiurkščiausių tokio Kelių eismo taisyklių pažeidimo atvejų kriminalizavimas BK 281 straipsnio 7 dalyje (kai kaltininko kraujyje yra nustatyta daugiau negu 1,5 promilės alkoholio) nesuponuoja išvados, kad tokia nusikalstama veika visais atvejais pagal sutaptį turi būti inkriminuojama su kitomis BK 281 straipsnyje numatytomis nusikalstamomis veikomis. Atsižvelgdama į tai, teisėjų kolegija konstatavo, kad pagal byloje nustatytas aplinkybes P. Š.

veiksmi, kai jis vairavo kelių transporto priemonę apsvaigęs nuo alkoholio (2,37 promilės), atitinka BK 281 straipsnio 4 dalyje nurodyto nusikaltimo sudėties požymius ir atskirai pagal BK 281 straipsnio 7 dalį nekvalifikuotini. Nuteistojo veiksmų kvalifikavimas dar ir pagal BK 281 straipsnio 7 dalį dėl to, kad jis vairavo apsvaigęs nuo alkoholio, kai jo kraujyje buvo daugiau kaip 1,5 promilės alkoholio, būtų perteklinis.

Atsižvelgusi į išdėstytus argumentus, teisėjų kolegija konstatavo, kad šioje byloje baudžiamąjį įstatymą tinkamai pritaikė pirmosios instancijos teismas, P. Š. veiksmus kvalifikuodamas pagal BK 281 straipsnio 4 dalį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-320-693/2018

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 3 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl non bis in idem (negalima dukart bausti už tą patį teisės pažeidimą) principo pažeidimo

Šioje baudžiamojoje byloje UAB „S“ pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu buvo nuteista pagal BK 182 straipsnio 2 dalį, teismui konstatavus, kad *non bis in idem* principas juridinio asmens UAB „S“ atžvilgiu nebuvo pažeistas. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad juridinis asmuo UAB „S“ ir Valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – ir VMI) sudarė susitarimą tik dėl konkrečių mokesčių, bet ne baudų sumokėjimo. Tai, anot pirmosios instancijos teismo, reiškia, kad juridiniam asmeniui bauda pagal Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymą nebuvo paskirta, susitarta tik dėl konkrečios mokestinės prievolės (mokesčių sumokėjimo). Tuo tarpu apeliacinės instancijos teismo nuosprendžiu nustatytas BPK 3 straipsnio 1 dalies 6 punkto pažeidimas, nes, pasak teismo, mokestinio ginčo tarp VMI ir juridinio asmens UAB „S“ dalykas buvo tapatus baudžiamojoje byloje nagrinėtiems klausimams, nes UAB „S“ tiek mokestiniame ginče, tiek baudžiamojoje byloje buvo kaltinama dėl tų pačių mokestinių pareigų netinkamo vykdymo, dėl to pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalis dėl UAB „S“ pripažinimo kalta pagal BK 182 straipsnio 2 dalį panaikinta ir UAB „S“ baudžiamoji byla dėl šio kaltinimo nutraukta, esant aplinkybei, draudžiančiai asmenį persekioti už tą pačią veiką antrą kartą. Kasacinį skundą apžvelgiamoje byloje padavė prokuroras, nurodydamas, kad apeliacinės instancijos teismo išvados dėl *non bis in idem* principo pažeidimo yra nepagrįstos.

Šioje byloje juridinis asmuo UAB „S“ pasinaudojo Mokesčių administravimo įstatymo 71 straipsnio nuostatomis ir pateikė mokesčių administratoriui pasiūlymą pasirašyti susitarimą. Toks susitarimas tarp juridinio asmens UAB „S“ ir VMI buvo pasiektas pasirašant susitarimą dėl mokesčių ir su jais susijusių sumų dydžio. Šiame susitarime nurodyta, kad susitarimo objektas yra VMI sprendime apskaičiuotos sumos dėl PVM, PVM delspinigių, PVM baudos, PM, PM delspinigių, PM baudos, SM, SM delspinigių, SM baudos, mokėtinų biudžetui.

Kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą kasacine tvarka, pažymėjo, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) praktikoje paprastai pripažįstama, jog mokesčių teisės pažeidimai, už kuriuos skiriamos mokestinės baudos, laikytini „baudžiamaisiais“ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencijos) prasme. Sprendžiant, ar konkrečiu atveju nebuvo pažeistas *non bis in idem* principas, turi būti atsižvelgiama į šias aplinkybes: 1) ar asmuo yra baudžiamas jam taikant sankciją, kuri yra baudžiamojo pobūdžio; 2) ar asmuo baudžiamas už identiškus ar iš esmės tuos pačius teisiškai reikšmingus faktus (pažeidimo tapatumas); 3) ar asmuo buvo baudžiamas pakartotinai; 4) ar pakartotinai baudžiamas tas pats asmuo (asmens tapatumas). Nurodyti kriterijai negali būti taikomi formaliai: ar kiekvienu konkrečiu atveju nėra pažeidžiamas aptariamasis principas, galima atsakyti tik įvertinus visas reikšmingas faktines bylos aplinkybes.

Teisėjų kolegija pažymėjo, kad taikiu susitarimu VMI ir juridinis asmuo UAB „S“ susitarė dėl nesumokėtų mokesčių ir su jais susijusių sumų sumokėjimo, taigi, iš esmės jos susitarė, be kita ko, dėl piniginių sankcijų. Tai, kad VMI ir juridinis asmuo dėl mokestinio ginčo susitarė taikiai,

nepaneigia, kad dėl juridinio asmens UAB „S“ buvo vykdomas baudžiamojo pobūdžio mokestinio ginčo procesas, kuris buvo galutinai užbaigtas, be kita ko, pritaikant jai minėtas baudžiamojo pobūdžio sankcijas.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad iš EŽTT ir ESTT praktikos matyti, jog dviejų teisinių baudžiamojo pobūdžio procesų dėl tų pačių faktų galimybė iš esmės siejama su valstybės vertinimo laisve reglamentuojant atsakomybę už, taip pat ir su mokesčių nemokėjimu susijusias veikas. Siekiant užkirsti kelią *non bis in idem* principo pažeidimams, toks valstybės pasirinkimas gali būti įgyvendinamas tik laikantis tam tikrų sąlygų. Kita vertus, EŽTT Didžioji kolegija byloje *A ir B prieš Norvegiją* apžvelgusi EŽTT praktiką nurodė ir tai, kad yra akivaizdu, jog patikimiausias būdas užtikrinti Konvencijos protokolo Nr. 7 4 straipsnio reikalavimų laikymąsi dėl veikų, už kurias baudžiama ir pagal baudžiamąją, ir pagal administracinę teisę, yra reikiamoje stadijoje numatyti vieno lygmens procesą, įgalinantį sujungti atitinkamos veiklos paralelinį teisinį reguliavimą taip, kad įvairūs visuomenės poreikiai reaguojant į teisės pažeidimą galėtų būti tenkinami vieno proceso kontekste.

Teisėjų kolegija nurodė, kad nagrinėjamoje byloje susidariusioje konkrečioje procesinėje situacijoje neįvykdyta EŽTT praktikoje išplėtotą sąlyga, kad du procesai dėl tos pačios veikos turi būti pakankamai susiję laiko požiūriu: pirmosios instancijos teismo nuosprendis priimtas praėjus ketveriems metams po mokestinio proceso pabaigos, o iki šios kasacinės nutarties priėmimo baudžiamasis procesas po to proceso pabaigos vyksta jau daugiau kaip penkerius metus. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad (net ir darant prielaidą, kad pagal Lietuvos teisę du procesai šiuo atveju apskritai būtų galimi nepažeidžiant *non bis in idem* principo) baudžiamosios atsakomybės taikymas juridiniam asmeniui UAB „S“ praėjus tokiam ilgam laikui po to, kai ji dėl tų pačių faktų galutinai susitarė su mokesčių administratoriumi dėl baudžiamojo pobūdžio sankcijų taikymo, sukurtų netikrumo situaciją ir sukeltų įmonei neproporcingą naštą. Juolab kad bendrai baudžiamasis procesas tęsiasi daugiau kaip dešimt metų (iš jų beveik dvejus metus paraleliai vyko ir mokestinio ginčo procesas).

Taigi, nustačius, kad tiek mokestinėje, tiek baudžiamojoje byloje atsakomybė kilo iš tų pačių esminių faktų, mokestinis procesas baigtas taikiu susitarimu, teisėjų kolegija sprendė, kad pagal teisės pažeidimą, nuobaudos pobūdį ir griežtumą mokestinis procesas juridiniam asmeniui UAB „S“ prilygsta baudžiamajam. Dėl to teisėjų kolegija sutiko su apeliacinės instancijos teismo išvada, kad bylą nagrinėjant pirmosios instancijos teisme buvo pažeistas *non bis in idem* principas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-321-303/2018

BPK 115 straipsnio nuostatų laikymasis

Dėl neturtinės žalos tiesiogiai nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos asmeniui ir kitiems su juo artimai susijusiems asmenims

Apžvelgiamoje byloje nuteistasis kasaciniu skundu prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo nutartį ir perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka. Kasaciniame skunde nuteistasis, be kita ko, kėlė neturtinės žalos, padarytos nusikalstama veika sutrikdant sveikatą, atlyginimo nukentėjusiojo artimiesiems klausimą.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad pagal savo pobūdį neturtinė žala – tai asmeninė žala, nes ji tiesiogiai susijusi su asmeniu, neatskiriama nuo jo asmenybės ir priklauso nuo jo išgyventų emocijų. Taigi paprastai civiliniu ieškovu baudžiamojoje byloje gali būti pripažįstamas tik tiesiogiai nuo nusikalstamos veikos padarymo nukentėjęs ir tiesiogiai neturtinę žalą patyręs asmuo. Tuo tarpu sprendžiant dėl neturtinės žalos atlyginimo ne tik tiesiogiai dėl nusikalstamos veikos patyrusiam žalą asmeniui, tačiau ir kitiems su juo artimai susijusiems asmenims kasacinės instancijos teismas civilinėse ir baudžiamosiose bylose laikosi nuostatos, kad neturtinės žalos asmeninis pobūdis, t. y. tai, kad ji tiesiogiai susijusi su asmeniu ir priklauso nuo jo paties išgyventų emocijų, lemia, jog kiti asmenys, kurie nėra nukentėjusieji, bet susiję su asmeniu, patyrusiu tokią žalą, teisę į neturtinės žalos atlyginimą turi tik išimtiniais atvejais. Teisėjų kolegija šioje byloje

pažymėjo, kad nukentėjusiojo šeimos nariai, giminaičiai, kiti artimi asmenys dėl nusikalstamų veikų, padarytų prieš nukentėjusįjį, dažnai patiria neigiamų emocijų, tačiau tai nereiškia, kad visi tokie asmenys, nesant ypatingų aplinkybių, gali įgyti teisę reikalauti atlyginti neturtinę žalą bet kurioje baudžiamojoje byloje. Vis dėlto, nors neturtinė žala yra asmeninio pobūdžio, kiti asmenys, kurie nėra tiesiogiai nukentėję nuo nusikaltimo ir nepatyrė turtinės žalos, bet susiję su asmeniu, patyrusiu tokią žalą, tam tikrais atvejais turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą, jei įrodoma, kad jie tokią žalą patyrė. Kasacinės instancijos teismo praktikoje pripažįstama, kad su sužalotu asmeniu susijusiems asmenims gali būti padaryta rimta neturtinė žala, pasireiškianti dideliu neigiamu poveikiu. Pirmiausia tai pasakytina apie asmenis, kurie emociškai labai susiję su nukentėjusiuoju. Tai – tėvai, vaikai, sutuoktiniai, kurių tarpusavio santykiai yra labai glaudūs. Ar jie tokie yra, turi būti sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju.

Teismų praktikoje pabrėžiama, kad asmeniui, kuris pats nepatyrė fizinių sužalojimų, bet išgyveno dėl savo vaiko sužalojimo, patyrė dvasinius išgyvenimus dėl neaiškumo, kaip padaryti sužalojimai paveiks jo vaiko sveikatą ateityje, ar sužalojimo pasekmės pavyks pašalinti jį gydant, vadovaujantis teisingumo principu, neturtinė žala gali būti priteisiama pagal konkrečios bylos aplinkybes. Konkretus sužalojimo masto ir jo padarinių sveikatai nustatymas byloje laikomas fakto klausimu, tačiau ar dėl vaiko sveikatai padarytų sužalojimų ir kilusių padarinių jo tėvai turi teisę į neturtinės žalos atlyginimą, sprendina įrodžius, jog jie asmeniškai patyrė nepaprastai didelius išgyvenimus, susijusius su vaiko sužalojimu. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad jeigu fiziniai sužalojimai yra tokio pobūdžio, jog iš karto nepašalinamos jų pasekmės (pvz., lieka randai, kuriuos pašalinti galima būsimomis operacijomis), tai, be išgyvenimų dėl sužalojimo fakto, prie neturtinės žalos gali būti priskiriami išgyvenimai kaip susirūpinimas būsimomis pasekmėmis – kaip sužalojimas paveiks sveikatą ateityje, ar sužalojimo pasekmės pavyks galutinai pašalinti darant plastines operacijas, išgyvenimas dėl to, kad tokias operacijas reikės atlikti, nes jos sukelia papildomų fizinių, organizacinių ir materialinių pasekmių (fizinį skausmą, nepatogumus, laiko eikvojimą, važinėjimą atlikti tyrimų ir operacijų bei turtines pasekmes – išlaidas, kurios ne visada gali būti nustatytos ir padengiamos).

Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad eismo įvykio metu buvo sunkiai sužalota dešimties metų nukentėjusiųjų duktė: jai nustatytas ūmus kvėpavimo funkcijos nepakankamumas, dešinio smilkinkaulio įspaustinis lūžis, kaukolės pamato kaulų lūžiai, galvos smegenų dešinės smilkininės skilties sumušimas, kraujo išsiliejimas po kietuoju galvos smegenų dangalu virš dešinio pusrutulio ir į abu galvos smegenų šoninius skilvelius, dešinės akiduobės lūžiai, dešinio šlaunikaulio lūžis, abiejų gūžduobių lūžiai, kairio gaktikaulio apatinės šakos lūžis. Apeliacinės instancijos teismas, ištyręs bylos duomenis, konstatavo, jog tėvai išgyveno dėl mažametės dukters patirto skausmo, dėl jos galimybės išgyventi, o išgyvenus – dėl tolesnio gyvenimo kokybės. Kasacinis teismas pritarė apeliacinės instancijos teismo motyvams, kad tėvų ir dukters tarpusavio ryšys buvo ir yra labai stiprus, glaudus, o santykiai itin artimi; kad tėvai, ypač motina, buvo su dukra ne tik visą gydymo laikotarpį, tačiau ir po to. Taip pat apeliacinės instancijos teismas, sprenddamas, ar civiliniai ieškovai (tėvai) patyrė neturtinę žalą dėl jų dukteriai padaryto sunkaus sveikatos sutrikdymo, atsižvelgė tiek į jų jau patirtus išgyvenimus (laikotarpiu, kai dukra buvo komos būsenoje ir nebuvo aišku, ar ji išgyvens, o jei išgyvens, – ar ji bus bent iš dalies savarankiška, t. y. ar visos gyvybinės funkcijos bus atkurtos ir kada; laikotarpiu, kai jai buvo konstatuotas visiškas neįgalumas; taip pat vėlesnio gydymo ir reabilitacijos laikotarpiu); taip pat į besitęsiančius tėvų išgyvenimus, nuolat matant dukters sužalojimų fizinius liekamuosius reiškinius (veido asimetriją, šlubavimą) ir jos išgyvenimus dėl suprantėjusių mokymosi pasiekimų, sumažėjusių galimybių aktyviai leisti laiką ir bendrauti; taip pat nežinią dėl dukters būklės pokyčių ateityje; apeliacinės instancijos teismas individualiai vertino abiejų tėvų būseną. Taip pat buvo vertinta ir tai, kad abu tėvai tiesiogiai dalyvavo eismo įvykyje, mažametės nukentėjusiosios motina tapo labai jautri, bijo važiuoti automobiliu, vairuoti.

Teisėjų kolegija, įvertinusi visas išdėstytas aplinkybes, padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis protingumo, sąžiningumo, teisingumo kriterijais, formuojama teismų praktika, padarė individualizuotą, grįstą bylos duomenimis išvadą, jog dėl nuteistojo

nusikalstamų veiksmų nukentėjusieji patyrė neturtinės žalos dėl dukters sveikatos sutrikdymo, kuri turi būti atlyginta.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-331-976/2018

BPK 255, 256 straipsnių nuostatų laikymasis

Dėl nusikalstamos veikos perkvalifikavimo pagal švelnesnį baudžiamąjį įstatymą apeliacinės instancijos teisme apie tai posėdyje neinformavus proceso dalyvių

Apžvelgiamoje byloje nuteistojo gynėjas kasaciniame skunde teigė, kad apeliacinės instancijos teismas pažeidė kaltinimo keitimo procedūras, nes neinformavo proceso dalyvių, kad gali būti keičiamas kaltinimas, ir, nesilaikydamas kaltinimo keitimo taisyklių (BPK 255, 256 straipsniai), nuteistojo veiką, kuri pirmosios instancijos teismo nuosprendyje buvo kvalifikuota kaip BK 246 straipsnio 2 dalyje nustatyta nusikalstama veika, savo sprendime perkvalifikavo į BK 246 straipsnio 1 dalį. Kasaciniame skunde taip pat buvo nurodoma, kad tokie kaltinimo keitimo taisyklių pažeidimai apeliacinės instancijos teisme apribojo nuteistojo teisę į gynybą.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą kasacine tvarka, pažymėjo, kad pagal BPK 255 straipsnio 2 dalį kaltinamasis negali būti nuteistas dėl nusikalstamos veikos, kuri buvo perkvalifikuota, jeigu apie tokią galimybę teisiama jame posėdyje jam iš anksto nebuvo pranešta, kasacinės instancijos teismas formuoja praktiką, kad teismai turi laikytis kaltinimo keitimo procedūrų, nepriklausomai nuo to, ar kaltinimas keičiamas į sunkesnę, ar į švelnesnę. Taigi paprastai, nepriklausomai nuo to, ar pakeitus teisinį veikos kvalifikavimą kaltinimas sunkinamas ar švelninamas, kaltinimo keitimo procedūros, užtikrinančios kaltinamojo teisę į gynybą, yra būtinos.

Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje susiklostė tokia situacija – apeliacinės instancijos teismas, iš dalies tenkindamas nuteistojo gynėjo apeliacinį skundą ir nuosprendžiu perkvalifikuodamas nusikalstamą veiką į lengvesnę, neinformavo proceso dalyvių apie galimybę keisti veikos kvalifikavimą.

Kasacinės instancijos teismas pabrėžė, kad kaltinimo keitimo procedūrų esmė – informuoti asmenį apie jam reiškiamus kaltinimus. Teisėjų kolegija padarė išvadą, kad nuteistojo gynėjo pateiktas apeliacinis skundas su išsamiais argumentais, kuriais remdamasis nuteistojo gynėjas prašė teismo nustatyti mažesnę neteisėtai perleisto turto vertę ir teikė alternatyvius prašymus: kvalifikuoti BK 246 straipsnio 2 dalyje nustatytą nusikalstamą veiką kaip pasikėsinimą arba perkvalifikuoti ją į BK 246 straipsnio 1 dalį, yra teismo ir proceso dalyvių informavimas apie prašymą apeliacinės instancijos teismui svarstyti kitokį veikos kvalifikavimą. Teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, kad bylą nagrinėjant apeliacine tvarka vyko įrodymų tyrimas, jame kasatorius ir jo ginamasis bei prokuroras aktyviai dalyvavo ir turėjo visas galimybes ginčyti ir fakto, ir teisės klausimus, tarp jų – ir apeliaciniame skunde keliamą neteisėtai perleisto turto vertės klausimą. Įrodymų tyrimas iš esmės ir buvo atliekamas bylai aktualaus turto vertei išsiaiškinti, baigiamoji nuteistojo gynėjo kalba buvo skirta iš esmės vien mažesnei, nei buvo nustatyta, pirmosios instancijos teismo klojinių vertei pagrįsti, joje buvo prašoma nuteistąjį išteisinti arba perkvalifikuoti jo nusikalstamą veiką į švelnesnę; prokuroras savo baigiamojoje kalboje atitinkamai pateikė argumentus, jo įsitikinimu, pagrindžiančius, kad perleisto turto vertė nustatyta tinkamai ir viršija 250 MGL, todėl veika tinkamai kvalifikuota pagal BK 246 straipsnio 2 dalį.

Taigi, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, nagrinėdama nurodytus apeliacinio skundo argumentus, susijusius su tuo, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai pritaikė baudžiamąjį įstatymą, neteisingai nustatydamas turto vertę, laikėsi BPK reikalavimų, keliamų bylos nagrinėjimui apeliacinės instancijos teisme, ir išsamiai atsakė į apeliacinių skundų argumentus dėl baudžiamojo įstatymo taikymo. Apeliacinės instancijos teismas, išnagrinėjęs nuteistojo gynėjo apeliacinio skundo argumentus ir prašymą keisti nusikalstamos veikos kvalifikavimą į švelnesnį arba išteisinti, iš dalies tenkino nuteistojo gynėjo skundą ir nuteistojo veiką perkvalifikavo į BK 246 straipsnio 1 dalį.

Įvertinusi tai, kas išdėstyta, teisėjų kolegija konstatavo, kad apeliacinės instancijos teisme nuteistojo nusikalstamų veikų padarymo faktinės aplinkybės nebuvo pakeistos, o procedūros nesilaikymas perkvalifikuojant nusikalstamą veiką į švelnesnę (kaip buvo prašoma nuteistojo

gynėjo apeliaciniame skunde) nuteistojo teisės į gynybą ir teisingą teismą, įtvirtintų Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnyje, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje, neapribojo. Taigi apeliacinės instancijos teismas esminio BPK 255, 256 straipsnių pažeidimo nepadarė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-313-976/2018

II. CIVILINĖS BYLOS

Paveldėjimo teisė

Dėl įpėdinio, priėmusio palikimą pagal antstolio sudarytą turto apyrašą, galimybės patenkinti palikėjo kreditorių reikalavimus paveldėto turto verte

Ieškovė (Valstybinė mokesčių inspekcija) prašė iš atsakovės (palikimą priėmusios įpėdinės) priteisti palikėjo skolą – mokestinę nepriemoką. Pirmosios instancijos teismas ieškovės prašymą tenkino iš dalies – priteisė paveldimo turto apyraše nurodytą paveldėtino turto vertę atitinkančią skolos dalį. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį patenkino visiškai – priteisė visą reikalaujamą sumą ir kartu nustatė, kad atsakovė pagal palikėjo prievoles ieškovei atsako tik paveldėtu turto.

Kasacinis teismas nurodė, kad 2014 m. spalio 21 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-3-433/2014 pradėta formuoti teismų praktika, pagal kurią įpėdinių atsakomybė už palikėjo skolas ribojama konkrečiu paveldėtu turto, išlieka aktuali, o kasacinio skundo argumentai nepagrindė objektyvaus, neišvengiamo būtinumo ją keisti. Tačiau kadangi minėtoje nutartyje nebuvo sprendžiamas klausimas, ar įpėdinis, siekdamas išsaugoti paveldėtą turtą, savo valia gali atsiskaityti su palikėjo kreditoriumi kitomis lėšomis, apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas nagrinėjo, ar įpėdinis už palikėjo skolas gali atsiskaityti ne tik iš paveldėto, bet ir iš asmeninio turto, neviršijant tikrosios paveldėto turto vertės.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 5.53 straipsnio 1 dalies formuluotė „už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turto“ aiškintina ne tokiu būdu, kad kreditoriui natūra yra perduodamas paveldėtas turtas ar jo dalis, o taip, kad tik į šį turtą gali būti nukreipiamas išieškojimas pagal kreditorių naudai išduotus vykdomuosius dokumentus (CPK VI dalis) ir iš jo priverstinio realizavimo vykdymo procese gautomis lėšomis tenkinami kreditorių reikalavimai. Atsižvelgdamas į tai, kad paveldėjimą reglamentuojančiose CK normose neįtvirtinta pareiga realizuoti paveldėtą turtą, taip pat nėra nustatyta specialių atsiskaitymo su palikėjo kreditoriais bei paveldėto turto realizavimo taisyklių, kasacinis teismas sprendė, kad CK 5.53 straipsnio 1 dalies formuluotė „už palikėjo skolas atsako tik paveldėtu turto“ iš esmės reiškia tai, kad kreditoriai neturi teisės reikalauti, kad įpėdiniai, priėmę palikimą pagal apyrašą, patenkintų jų reikalavimus didesne apimtimi, negu yra vertas paveldėtas turtas. Kai įpėdinis siekia išsaugoti paveldėtą turtą ir pageidauja kreditorių reikalavimus tenkinti iš kitų lėšų, tokia įpėdinio teisė neturėtų būti ribojama, su sąlyga, kad yra užtikrinama kreditoriaus teisė gauti reikalavimo patenkinimą tokia apimtimi, kokia yra paveldėto turto vertė. Tokiu atveju esminę reikšmę įgyja tikrosios paveldėto turto vertės nustatymas.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad vien vertės nurodymas turto apyraše ir (arba) paveldėjimo teisės liudijime savaime nereiškia, kad ši vertė objektyviai atspindi kainą, už kurią paveldėtas turtas gali būti realizuotas. Nustatant paveldėto turto vertę, yra aktuali paveldėto turto būseną, buvusi palikimo atsiradimo momentu (CK 5.3 straipsnio 1 dalis), todėl šalys gali įrodinėti, kad po palikimo atsiradimo turtas buvo pablogintas arba pagerintas. Kai tarp šalių (palikėjo kreditorių ir įpėdinio) nekyla ginčo dėl paveldėto turto vertės, įpėdinis gali išvengti išieškojimo nukreipimo į paveldėtą turtą, sumokėdamas kreditoriams šalių susitarimu nustatytą paveldimo turto tikrąją vertę atitinkančią sumą. Kai šalys dėl paveldėto turto vertės nesutaria, išieškojimas vykdymo procese gali būti nukreipiamas į paveldėtą turtą. Kasacinis teismas išaiškino, kad CPK 704 straipsnio 2 dalis sudaro teisinį pagrindą įpėdiniui išvengti paveldėto turto realizavimo ir išsaugoti paveldėtą turtą, jeigu iki varžytynių paskelbimo į antstolio depozitinę sąskaitą sumokama ne mažesnė pinigų suma

kaip turto arešto akte nurodyta areštuoto turto vertė arba mažesnė suma, kurios užtenka įsiskolinimams ir vykdymo išlaidoms visiškai padengti.

Kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas tinkamai pritaikė paveldėjimą reglamentuojančias CK nuostatas ne sumažindamas kreditorės reikalavimą iki apyraše nurodytos paveldimo turto vertės, o apribodamas įpėdinės atsakomybę paveldėtu turtu, todėl šio teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-315-915/2018

Deliktų teisė

Dėl neturtinės žalos atlyginimo tinkamai neužtikrinus sveikatos priežiūros įkalinimo įstaigoje

Ieškovas prašė priteisti iš atsakovių (valstybės institucijų) neturtinės žalos, patirtos neužtikrinus jo teisės į tinkamą sveikatos priežiūrą įkalinimo įstaigoje, atlyginimą. Ieškovas teigė, kad, patekus į įkalinimo įstaigą, buvo nutrauktas gydymas metadonu, todėl jam pasireiškė abstinencijos požymiai: nuolat jautė skausmą, nerimą, kankino nemiga, dirgino aplinkiniai garsai, kvapai, šviesa. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai tenkino dalį ieškinio ir priteisė 300 Eur neturtinei žalai atlyginti.

Kasacinis teismas, spręsdamas, ar buvo pažeistas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 3 straipsnis, nustatantis, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmoniška ar žeminanti jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas, rėmėsi Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – EŽTT) išaiškinimais. Pagal EŽTT praktiką į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį patenka netinkamas elgesys, kuris pasiekia minimalų žiaurumo lygį ir paprastai yra susijęs su kūno sužalojimu arba didelėmis fizinėmis ar dvasinėmis kančiomis. Tačiau net kai tokių nesukeliama, jei elgesiu asmuo žeminamas ar niekinamas, parodydamas nepagarbą žmogaus orumui ar jį sumenkinant, arba tai jam sukelia baimės, sielvarto ar nepilnavertiškumo jausmus, galinčius palaužti asmens moralinį ir fizinį atsparumą, toks elgesys gali būti pripažintas žeminančiu ir taip pat patenka į Konvencijos 3 straipsniu nustatyto draudimo taikymo sritį.

Kasacinis teismas nurodė, kad laisvės atėmimo vietose, kardomojo kalinimo vietose, policijos areštinėse esantys narkologiniai ligoniai, asmenys, piktnaudžiaujantys psichiką veikiančiomis medžiagomis, įstatymų nustatyta tvarka turi teisę į sveikatos priežiūrą kaip ir kiti asmenys. Kasacinio teismo vertinimu, ekvivalentiškos (lygios) sveikatos apsaugos principas aiškintinas taip, kad valstybė Konvencijos 3 straipsnio taikymo prasme turi pozityviąją pareigą užtikrinti, kad visiems kaliniams būtų suteiktos tokios sveikatos priežiūros paslaugos, kad jie nepatirtų fizinių ir (ar) dvasinių kančių, kurios viršytų neišvengiamas kančias. Kasacinis teismas sprendė, kad ieškovas, nesuteikęs jam reikiamo gydymo metadonu, patyrė dideles fizines ir dvasines kančias, baimę, kad patiriama abstinencija gali sukelti kardiologinės ligos komplikacijas, šios kančios tęsėsi ne tik bausmės vykdymo laikotarpiu, bet ir po bausmės atlikimo. Kadangi ieškovui ilgą laiką tarpą iki arešto bausmės atlikimo buvo taikomas gydymas metadonu, šis gydymas buvo gana sėkmingas, ieškovas žinojo, kokios neigiamos pasekmės gali kilti, nutraukus metadono vartojimą, ir šis žinojimas papildomai padidino jo patiriamas dvasines kančias. Kasacinis teismas, įvertinęs ieškovo patirtų kančių pobūdį, intensyvumą ir trukmę, konstatavo, kad valstybės veiksmai, pasireiškę reikiamo gydymo ieškovui nesuteikimu, kvalifikuotini kaip žeminantis elgesys ir patenka į Konvencijos 3 straipsnio taikymo sritį.

Spręsdamas neturtinės žalos atlyginimo dydžio klausimą, kasacinis teismas pažymėjo, kad kalinio elgesys ar gyvenimo būdas, kurį jis pasirinko ir laikėsi iki laisvės atėmimo bausmės atlikimo, neatleidžia valstybės nuo pareigos užtikrinti reikiamą sveikatos apsaugos lygį ir kartu nepateisina netinkamo šios pareigos vykdymo, todėl negali būti neturtinės žalos atlyginimą mažinančia aplinkybe. Apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas konstatavo, kad nustatytas pažeidimas pasireiškė ne pačia sunkiausia forma, ieškovas patyrė ne pačius sunkiausius ir

žiauriausius išgyvenimus, kuriuos apskritai galima patirti dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimo nutraukimo simptomų, nes realus pavojus ieškovo gyvybei neiškilo, organizmo veikla nebuvo iš esmės sutrikusi, jam nereikėjo kasdienės medicinos priežiūros ir pagalbos, o laisvės atėmimo trukmė buvo gana neilga; be to, valstybė, nors ir pažeidė Konvencijos 3 straipsnį, neužtikrinusi ieškovui reikiamo sveikatos apsaugos lygio, vis dėlto ėmėsi veiksmų, kurie sumažino ieškovo patiriamus fizinius skausmus, t. y. ieškovui buvo skirtas gydymas kitais medikamentais ir šis gydymas, nors savo veiksmingumu ir neprilygo gydymui metadonu, pagerino ieškovo būklę. Dėl to kasacinis teismas neturtinės žalos atlyginimą padidino iki 1000 Eur.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-445-611/2018

Sutarčių teisė

Dėl finansinio įkaito gavėjo (banko) teisės patenkinti savo reikalavimą iš šio įkaito, kai priverstinio vykdymo įvykis įvyksta jau iškelus bankroto bylą įkaito gavėjai

Ieškovė (bankrutavęs bankas) prašė teismo priteisti iš atsakovės kredito likutį pagal šalių sudarytą kredito sutartį, palūkanas ir delspinigius, baudą už įsipareigojimų pagal kredito sutartį nevykdymą bei skolą, delspinigius ir palūkanas pagal garantijų išdavimo sutartis. Atsakovė banko išduotai garantijai užtikrinti pagal finansinio užtikrinimo susitarimą buvo įkeitusi tame pačiame banke atidarytoje sąskaitoje esančias savo lėšas, tačiau ieškovė teigė, kad negalėjo nurašyti iš atsakovės garantijos sąskaitoje esančių lėšų (atlikti įskaitymo), nes jau buvo paskelbtas ieškovės bankrotas ir minėtoje sąskaitoje esančios lėšos, vadovaujantis Lietuvoje galiojančiu banko sąskaitos reguliavimu, Bankų įstatymo ir ĮBĮ nuostatomis, buvo patekusios į ieškovės turto masę, skirtą visų kreditorių reikalavimams tenkinti. Taigi byloje kilo klausimas dėl Finansinio užtikrinimo susitarimų įstatymo (toliau – FUSĮ), įgyvendinančio 2002 m. birželio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/47/EB dėl finansinio įkaito (toliau – Direktyva 2002/47), normų, reglamentuojančių tokio susitarimo vykdymą iš banko sąskaitoje esančio finansinio įkaito, banko bankroto atveju, t. y. ar bankas, kurio naudai įkeistos skolininko tame pačiame banke esančios lėšos, skirtos šio banko išduotai garantijai užtikrinti, gali nukreipti išieškojimą į šias lėšas po to, kai pagrindinė prievolė neįvykdoma bei iškeliamą šio banko bankroto bylą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio dalį tenkino ir priteisė skolą pagal kredito sutartį, delspinigius ir palūkanas bei skolą, delspinigius ir palūkanas už ieškovės išlaidas padengiant garantijas.

Apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas kreipėsi į Europos Sąjungos Teisingumo Teismą (toliau – ESTT), prašydamas priimti prejudicinį sprendimą dėl kai kurių Direktyvos 2002/47 nuostatų išaiškinimo. ESTT 2018 m. liepos 25 d. prejudiciniu sprendimu (bylos Nr. C-107/17) išaiškino, kad iš Direktyvos 2002/47 4 straipsnio 5 dalies matyti, jog valstybės narės turi įtvirtinti teisinį pagrindą, pagal kurį susitarimas dėl finansinio įkaito gali būti vykdomas nustatytais sąlygomis, nepaisant įkaito davėjo ar įkaito gavėjo likvidavimo ar reorganizavimo proceso pradėjimo ar tęsimo. Šioje nuostatoje nedaroma jokio skirtumo (kiek tai susiję su jos vykdymu), ar toks procesas pradėtas prieš vieną ar prieš kitą šalį. Direktyva 2002/47 siekiama, *inter alia* (be kita ko), sustiprinti šių įkaitų teisinį saugumą nustatant, kad jiems netaikomos tam tikros nacionalinės teisės nuostatos bankroto srityje, siekiant apsaugoti finansinį stabilumą ir sumažinti neigiamos įtakos poveikį tuo atveju, kai viena sandorio šalis nevykdo įsipareigojimų pagal susitarimą dėl finansinio įkaito (sprendimo 24 punktą). Pasisakydamas dėl banko pareigos tenkinti reikalavimą iš finansinio įkaito buvimo ar nebuvimo, ESTT padarė išvadą, kad Direktyvos 2002/47 4 straipsnio 1 ir 5 dalys aiškintinos taip, kad pagal jas įkaito, nustatyto susitarimu dėl finansinio įkaito, kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo, gavėjui nenustatyta pareiga savo reikalavimą, kylantį dėl šiame susitarime įtvirtintų finansinių įsipareigojimų neįvykdymo, patenkinti visų pirma iš šio įkaito, tačiau atkreipė dėmesį į tai, kad Direktyvos 2002/47 4 straipsnio 1 ir 5 dalimis siekiama, kad susitarimas dėl finansinio įkaito būtų vykdomas teikiant pirmenybę tarp šalių sutartoms sąlygoms, tačiau laikantis ESTT sprendimo 24 punkte nurodytų šios direktyvos tikslų.

Byloje nustatyta, kad šalių finansinis susitarimas buvo įkeisti lėšas be nuosavybės teisės perdavimo. Pagal FUSĮ 9 straipsnio 3 dalį, finansinio įsipareigojimo priverstinio vykdymo įvykio atveju užstato gavėjas turi teisę finansinį užstatą, pateiktą pagal finansinio užtikrinimo neperduodant užstato nuosavybės teisės susitarimą, atsižvelgdamas į šiame susitarime nustatytas sąlygas, vienašališkai realizuoti šiais būdais: <...> 2) pinigų atveju – įskaityti arba kitaip padengti užtikrinamuosius finansinius įsipareigojimus. Kasacinis teismas pažymėjo, kad iš Direktyvos 2002/47 4 straipsnio 1 dalies b punkto, 4 straipsnio 5 dalies, Lietuvos Respublikoje įgyvendinamų atitinkamai FUSĮ 9 straipsnio 3 dalies 2 punkto bei 9 straipsnio 8 dalies nuostatomis, išplaukia, kad finansinio užtikrinimo susitarimai įsigalioja juose nustatytais terminais, nepaisant pradėtų nemokumo procedūrų, pinigų atveju apimant įskaitymo galimybę. Kasacinis teismas, nustatęs, kad tiek Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (toliau – ĮBI), tiek Bankų įstatymas, reglamentuojantis, *inter alia*, tam tikrus banko bankroto procedūros aspektus, suteikia FUSĮ nuostatomis prioritetą prieš jau minėtus teisės aktus, padarė išvadą, kad į banko sąskaitą įneštų lėšų teisinį režimą bei jų statusą bankroto atveju reglamentuojančios normos laikytinos *lex generalis* (bendroji norma), o FUSĮ įtvirtintas finansinio įkaito teisinis režimas, ypač tiesiogiai įtvirtinta teisė atlikti įskaitymą, – *lex specialis* (specialioji norma).

ESTT, pateikdamas išaiškinimus dėl išieškojimo nukreipimo tvarkos, pirmiausia akcentavo poreikį vertinti šalių sudarytos sutarties nuostatų turinį – įvertinti, ar sutartyje aptarta išieškojimo nukreipimo tvarka. Kadangi ginčo sutarties tekste minėtas klausimas tiesiogiai nėra aptartas, kasacinis teismas konstatavo, jog nagrinėjamu atveju turi būti vadovaujama ESTT sprendime pateiktu išaiškinimu, kad, nesant šį klausimą reglamentuojančių sutarties sąlygų, įkaito gavėjas savo reikalavimą turi patenkinti visų pirma iš tuo tikslu pateikto įkaito, prieš jį nukreipdamas į įkaito davėjo kitą turtą. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad atsakovės skolos ieškovei padengiant garantiją turi būti dengiamos iš finansinio užtikrinimo lėšų, nepaisant banko bankroto, todėl ieškinio reikalavimus dėl skolos už ieškovės išlaidas padengiant garantijas ir delspinigių priteisimo atmetė; ieškinio dalį dėl prašymo priteisti kredito likutį, palūkanas ir delspinigius už negrąžintą kreditą grąžino apeliacinės instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-396-313/2018

Dėl preliminariosios būsimo buto pirkimo–pardavimo sutarties kvalifikavimo

Ieškovai prašė teismo patvirtinti jų su atsakove sudarytą buto ir žemės sklypo dalies pirkimo–pardavimo sutartį. Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiamas šalių sudarytos sutarties teisinio kvalifikavimo klausimas, t. y. ar ji yra preliminarioji ar pagrindinė pirkimo–pardavimo sutartis. Pirmosios instancijos teismas ieškovų prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad preliminarioji sutartis vertinama kaip organizacinė sutartis, kuri priskirtina ikisutartinių santykių stadijai. Atitinkamai jeigu sutartyje yra sąlygos, kurios nėra organizacinės, bet susijusios su įsipareigojimais sukurti daiktą ar jo dalį, pertvarkyti jį ar atlikti kitokius neorganizacinio pobūdžio veiksmus, tai jos gali būti kvalifikuojamos savarankiškai ir pagal jas sprendžiama dėl pažeistų teisių gynimo, jeigu sutartis pažeidžiama ar atsisakoma ją vykdyti. Sprendžiant, ar gali būti šalių susitarimas kvalifikuojamas kaip pagrindinė sutartis ar ne, esminę reikšmę turi šalių atlikti veiksmai, šių veiksmų tikslai, sutarties objekto formavimo specifiška. Kiekvienu atveju reikia įvertinti, kokiomis aplinkybėmis buvo sudaryta sutartis, ar jau buvo iki galo suformuotas objektas, dėl kurio sudaryta sutartis, ar dar turėjo būti atliekami darbai, ar sutarties sąlygos aiškios ir apibrėžė tik organizacinius ar ir faktiškus tvarkomojo pobūdžio veiksmus, kokius veiksmus įsipareigojo atlikti sutarties šalys ir kas faktiškai buvo atlikta.

Kasacinis teismas, vertindamas šalių sudarytos sutarties tekstą, sprendė, kad joje yra organizacinio pobūdžio nuostatų ir įsipareigojimų, nes šalys sutarė, kad pagrindinė ginčo turto pirkimo–pardavimo sutartis bus sudaryta ateityje, aptartas būsimos pagrindinės sutarties dalykas ir esminės pagrindinės sutarties sąlygos, nustatytas terminas, per kurį turi būti sudaryta pagrindinė sutartis, sutartis sudaryta rašytine forma. Tačiau sutartyje vartojama terminija, kad objektas yra

statomame name, kad bus tikslinami kadastro duomenys, kad pirkėjams suteikiama teisė atlikti statybos darbus ir jie buvo atliekami ir pan., sudarė kasaciniam teismui pagrindą išvadai, kad sudarytoji sutartis yra ne vien tik dėl organizacinių veiksmų atlikimo siekiant ateityje sudaryti pagrindinę nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutartį.

Spręsdamas, ar šalių sudaryta sutartis gali būti kvalifikuojama kaip būsimos buto pirkimo–pardavimo sutartis (CK 6.401 straipsnis), kasacinis teismas nurodė, kad reikia įvertinti aplinkybes, ar sutartyje yra vienos šalies įsipareigojimas pastatyti būsimą gyvenamąjį namą ar butą ir įsipareigojimas jį parduoti, o kitos šalies įsipareigojimas pastatytą objektą nupirkti, sumokant preliminariojoje sutartyje nustatytą kainą. Šalys turi teisę susitarti, kad bus parduodamas nevisiškai užbaigtas namas ar butas, kadangi privatiems asmenims leidžiama susitarti dėl tokių sutarties sąlygų, kurios nėra uždraustos ar neprieštarauja teisiniams imperatyvams. Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas konstatavo, kad šalių buvo sudaryta preliminarioji būsimos buto pirkimo–pardavimo sutartis (CK 6.401 straipsnis), todėl ieškovai savo pažeistas teises gali ginti reikalaudami prievolę įvykdyti natūra (t. y. įpareigoti pardavėją sudaryti su pirkėju gyvenamojo namo ar buto pirkimo–pardavimo sutartį) ar naudotis kitais civilinių teisių gynimo būdais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vienas iš pažeistų teisių gynimo būdų yra teisių pripažinimas. Teismas gali pripažinti asmeniui teises iš sutarties, kuri yra ginčijama, neigiama ar nevykdoma. Vienas iš tokių reikalavimų gali būti pirkimo–pardavimo sutarties pripažinimas pagal CK 6.309 straipsnio 1 dalies sąlygas. Byloje nustatyta, kad ieškovams buvo leista pateikti į butą ir atlikti apdailos darbus, nes tai buvo nurodyta ir sutartyje. Ginant pažeistas teises pagal CK 6.309 straipsnio 1 dalį svarbu nustatyti, ar buvo perduotas daikto valdymas, o ne nuosavybės teisė. Nors pirkimo–pardavimo sutartimi iš pardavėjo už atlyginimą (kainą) yra perduodama nuosavybė pirkėjui, tačiau, esant ginčui dėl sutarties sudarymo pagal įsipareigojimą parduoti ar pirkti daiktą, pakanka nustatyti, kad pardavėjas davė įsipareigojimą parduoti daiktą ir daiktą perleido valdyti (daryti jam ūkinį poveikį, jį tvarkyti, įrengti ir atlikti kitus valdymo veiksmus). Šių sąlygų nustatymas patvirtina, kad nuosavybės teisė perėjo iš pardavėjo pirkėjui ir įformina pirkimo–pardavimo sutartį.

Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai preliminariąją sutartį pripažino pagrindine pirkimo–pardavimo sutartimi, tačiau, kadangi šio teismo sprendimo dalis dėl ginčo turto kainos nebuvo peržiūrėta apeliacine tvarka, bylą perdavė nagrinėti apeliacinės instancijos teismui iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-434-695/2018

Dėl darbų rezultato kokybės garantijos ir užsakovo teisių gynimo būdų

Ieškovė prašė priteisti iš atsakovės išlaidų už statybos rangos darbų defektų taisymą atlyginimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai prašymo netenkino.

Kasacinis teismas sprendė, kad CK 6.697 straipsnio 3 dalies ir 6.666 straipsnio 4 dalies sisteminė analizė leidžia daryti išvadą, kad tais atvejais, kai yra nustatytas darbų rezultato kokybės garantinis terminas, rangovas laikytinas atsakingu už darbų rezultato kokybės trūkumus visą darbų rezultato garantinį laikotarpį, todėl paaiškėjus darbų rezultato kokybės trūkumams užsakovas turi įrodyti tik patį defektų buvimą faktą. Užsakovas neturi įrodinėti aplinkybių, kad trūkumai atsirado iki darbų rezultato perdavimo užsakovui momento arba dėl priežasčių, atsiradusių iki šio momento. Darbų rezultato kokybės garantinis terminas gali būti nustatytas įstatymu arba sutartimi. Garantijos pagal įstatymą pažeidimo atveju taikomi CK 6.665 straipsnyje nurodyti užsakovo teisių gynimo būdai. Sutartinės garantijos pažeidimo atveju taikomi sutartyje ar įstatymuose nustatyti užsakovo teisių gynimo būdai. Sutartinės garantijos prigimtis nulemia tai, kad šalys gali laisvai susitarti dėl taikomų teisių gynimo būdų. Tais atvejais, kai šalys nesusitaria dėl teisių gynimo būdų, taikomi CK 6.664 straipsnio 3 dalyje nustatyti teisių gynimo būdai. Tais atvejais, kai esant sutartinei garantijai yra nustatytas darbų rezultato kokybės garantinis terminas, nėra svarbu, ar daikto trūkumas buvo darbų rezultato perdavimo metu, svarbu, kad jis paaiškėtų per darbų rezultato kokybės garantinį terminą. Todėl tokioje situacijoje užsakovas turėtų turėti teisę pasirinkti savo teisių gynimo būdą – ar ginti savo teises remiantis CK 6.665 straipsnyje ar sutartinėje garantijoje numatytais teisių

gynimo būdais, o jei jie sutartinėje garantijoje nenustatyti – CK 6.664 straipsnio 3 dalyje nurodytais teisių gynimo būdais. Kasacinis teismas pažymėjo, kad vieno teisių gynimo būdo detalizavimas sutartinėje garantijoje savaime nereiškia, jog šalys ketino apriboti kitų teisių gynimo būdų taikymą.

Kasacinis teismas konstatavo, jog sprendžiant darbų defektų nustatymo ir taisymo klausimus esminę reikšmę turi aplinkybė, ar šalys sudarė rangos ar statybos rangos sutartį. Statybos rangos sutarties atveju garantinis terminas yra nustatytas CK 6.698 straipsnyje, tuo tarpu rangos sutartį reglamentuojančios teisės normos tokio garantinio termino nenustato. Jeigu ginčo santykiai būtų kvalifikuojami kaip statybos rangos sutartiniai santykiai, būtų taikomas CK 6.698 straipsnyje nustatytas garantinis terminas, tuo tarpu ginčo santykius kvalifikuojant kaip rangos sutartinius santykius, šiame straipsnyje nustatytas garantinis terminas negalėtų būti taikomas, todėl būtina nustatyti, ar šalys susitarimu nustatė darbų rezultato kokybės garantinį terminą. Kasacinis teismas nurodė, kad siekiant tinkamai nustatyti teisių gynimo būdus, taikytinus darbų rezultato kokybės trūkumų atveju, būtina aiškintis ir kvalifikuoti šalis siejančius sutartinius santykius dėl ginčo darbų, nustatyti, ar šalys susitarė dėl sutartinės garantijos, taip pat ir dėl ginčo darbų rezultato garantinio termino, koks yra sutartinės garantijos turinys, įskaitant aplinkybę, koks yra šalių susitarimas dėl teisių gynimo būdų pagal sutartinę garantiją, be kita ko, ar šalys ketino apriboti teisių gynimo būdus. Kasacinis teismas sprendė, kad teismai nesiaiškino aplinkybių, reikšmingų skaičiuojant ieškinio senaties terminą, ar ieškinio senaties terminas nebuvo nutrauktas dėl skolininko veiksmų, ir kada išnyko aplinkybės, kurios buvo pagrindas nutraukti ieškinio senatį. Dėl to kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-443-1075/2018

Dėl žemės sklypo savininko teisės ginčyti sklype stovinčių pastatų, priklausančių kitiems asmenims, dovanojimo sutartį

Ieškovė prašė teismo pripažinti negaliojančia atsakovų sudarytą ginčo pastatų, esančių jai priklausančiame žemės sklype, dovanojimo sutartį kaip prieštaraujančią imperatyviosioms įstatymų normoms, t. y. CK 6.394 ir 6.396 straipsnių nuostatoms, nes šia sutartimi neaptartas žemės sklypo, kuriame yra ginčo pastatai, klausimas. Pirmosios instancijos teismas prašymą atmetė. Apeliacinės instancijos teismas prašymą patenkino.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad, nors tarp atsakovų buvo sudaryta ginčo pastatų, esančių ieškovei priklausančiame žemės sklype, dovanojimo sutartis, pagal įstatymo analogiją jai taikytinos CK 6.394 straipsnio nuostatos. Pagal CK 6.394 straipsnio 3 dalį, jeigu nekilnojamojo daikto savininkas nėra žemės sklypo, kuriame tas daiktas yra, savininkas, tai nekilnojamąjį daiktą jis gali parduoti be žemės sklypo savininko sutikimo tik tuo atveju, jeigu tai neprieštaruoja įstatymų ir (ar) sutarties nustatytoms to žemės sklypo naudojimo sąlygoms. Kai toks nekilnojamasis daiktas parduodamas, pirkėjas įgyja teisę naudotis atitinkama žemės sklypo dalimi tokiomis pačiomis sąlygomis kaip nekilnojamojo daikto pardavėjas. Kadangi pirkėjas (apdovanotasis) negali įgyti daugiau teisių, negu turėjo pats pardavėjas (dovanotojas), vadinasi, žemės sklypo savininko teisių ir pareigų turinys savaime nepasikeičia, perleidus pastatus, kuriais yra užstatytas jo žemės sklypas. Dėl to kasacinis teismas sprendė, kad pirkėjo (apdovanotojo) teisių į žemės sklypą neaptarimas sudarant nekilnojamųjų daiktų, esančių kitam asmeniui priklausančiame žemės sklype, pirkimo–pardavimo (dovanojimo) sutartį pats savaime nesukuria žemės sklypo savininkui vieno ar kito materialiojo teisinio efekto, t. y. nesukuria, nepanaikina ir nepakeičia subjektinių teisių ir (ar) pareigų.

Konstatavęs, jog ieškovė nepagrindė, kaip ginčo pastatų dovanojimo sandorio sudarymas (be jos sutikimo ir neaptarus apdovanotųjų teisių į ieškovės žemės sklypą) pažeidė jos, kaip žemės sklypo savininkės, materialiąsias teises ir pareigas, kasacinis teismas sprendė, kad ieškovė neturi materialiojo teisinio suinteresuotumo ginčyti dovanojimo sandorį. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes,

kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-384-684/2018

Civilinio proceso teisė

Dėl tarptautinės jurisdikcijos taikymo sutartiniam reikalavimui

Ieškovė, Lietuvoje registruota bendrovė, prašė teismo iš atsakovės, Vokietijoje registruotos ir ten buveinę turinčios įmonės, priteisti piniginę kompensaciją. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį paliko nenagrinėtą, kaip neteisingą Lietuvos Respublikos teismams.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal Europos Sąjungos valstybėms narėms taikytiną 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Reglamentas 1215/2012) bendroji jurisdikcijos taisyklė – ieškiniai turi būti reiškiami atsakovo nuolatinės gyvenamosios vietos (buveinės) valstybėje. Tačiau pagal specialiosios jurisdikcijos taisyklės asmeniui, kurio nuolatinė gyvenamoji (buveinės) vieta yra valstybėje narėje, ieškinys kitoje valstybėje narėje gali būti pareikštas atitinkamos prievolės įvykdymo vietos teismuose, kai byla kyla iš sutarčių (Reglamento 1215/2012 7 straipsnio 1 punkto a papunktis). Pagal šią nuostatą ir jeigu nesutarata kitaip, atitinkamos prievolės įvykdymo vieta yra parduodant prekes – vieta valstybėje narėje, kurioje pagal sutartį prekės buvo ar turėjo būti pateiktos (7 straipsnio 1 punkto b papunkčio pirmoji įtrauka). Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad reglamento 1215/2012 7 straipsnio 1 punkto a papunktyje nustatyta jurisdikcijos taisyklė taikoma tik alternatyviai, jeigu nėra galimybės taikyti b papunktyje esančios jurisdikcijos taisyklės. Taigi reglamento 1215/2012 7 straipsnio 1 dalies b papunktis yra specialioji norma a papunkčio atžvilgiu ir taikoma daugumai tarptautinių sutarčių, susijusių su prekių pirkimu ir pardavimu bei paslaugų teikimu. Atsižvelgdamas į tai, kiekvienu atveju teismas turi įvertinti, ar ginčas vyksta dėl sutartinės prievolės, ir jei taip, ar ši prievolė susijusi su prekių pirkimu ir pardavimu ar paslaugų teikimu.

Kasacinis teismas sprendė, kad apžvelgiamoje byloje kompensavimo režimo taikymas yra kilęs iš pirkimo–pardavimo teisinių santykių ir jo paskirtis yra skatinti ieškovei tiekiamų prekių pardavimus abiem šalims naudingomis sąlygomis, todėl jis turi būti vertinamas neatsietai nuo šių teisinių santykių. Kadangi ginčas kilo dėl įsipareigojimų, susijusių su prekių pirkimo–pardavimo sutarties vykdymu, ieškovė turėjo teisę pasirinkti, ar reikalavimą pareikšti pagal atsakovo nuolatinę gyvenamąją (buveinės) vietą, ar pagal prekių pristatymo vietą. Nustatydamas „pristatymo“ ir „pristatymo vietos“ sąvokų turinį, kasacinis teismas rėmėsi ESTT išaiškinimais, pagal kuriuos prekių pristatymo vieta yra šalių sutartyje nustatyta vieta; jeigu pagal sutarties nuostatas ir nesiremiant sutarčiai taikytina materialiąja teise pristatymo vietos nustatyti neįmanoma, ši vieta yra fizinio prekių perdavimo, kuriuo pirkėjas įgijo ar turėjo įgyti teisę faktiškai disponuoti šiomis prekėmis galutiniame pardavimo sandorio paskirties taške, vieta. Nustatęs, kad apžvelgiamoje byloje atsakovės teikiamos prekės buvo pristatomos į ieškovės sandėlius Lietuvoje, kasacinis teismas padarė išvadą, jog ieškovė turėjo teisę pasirinkti, ar kreiptis į teismą pagal atsakovės buveinės vietą Vokietijoje, ar pagal prekių pristatymo vietą Lietuvoje. Dėl to kasacinis teismas panaikino teismų procesinius sprendimus ir bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-462-916/2018

Dėl turto vertės nustatymo ekspertizės akto ginčijimo vykdymo procese

Ieškovė prašė pripažinti neteisingais vykdomojoje byloje antstolio paskirtų ekspertizių turto rinkos vertei nustatyti aktus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atsisakė priimti.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal CPK 681 straipsnį skolininkui ar išieškotojui prieštaraujant antstolio atliktam įkainojimui arba jei kyla abejonių dėl turto vertės, antstolis jai nustatyti skiria ekspertizę, kurioje nustatyta vertė yra laikoma turto verte. Antstolio patvarkymas atsisakyti skirti ekspertizę, skirti papildomą ar pakartotinę ekspertizę turi būti motyvuotas ir gali būti skundžiamas teismui. Apskundus antstolio veiksmą civilinėje byloje eksperto išvada laikytina įrodymu ir teismo vertinama laikantis CPK 218 straipsnyje nustatytų kriterijų. Procesinė norma nenustato galimybės turto vertės nustatymo ekspertizės aktą ginčyti atskira tvarka.

Apžvelgiamoje byloje ieškovė į teismą kreipėsi su reikalavimais pripažinti ekspertizės aktus neteisėtais, tačiau neteikė skundo dėl antstolio veiksmų. Kasacinis teismas pažymėjo, kad sprendžiant dėl galimybės inicijuoti atskirą procesą ginčijant turto vertinimo rezultata, turi būti atsižvelgiama į tai, kokių pagrindų ir kokia forma turto vertinimo rezultatas sukurtas, t. y. ar tai teismo nutartimi, antstolio patvarkymu byloje paskirtos turto vertinimo ekspertizės rezultatas (ekspertizės aktas), ar, pvz., vienos iš šalių užsakymu atlikto turto vertinimo rezultatas (vertinimo ataskaita). Vien tai, kad apžvelgiamoje byloje ekspertas savo atlikto tyrimo metu, be kitų šaltinių, vadovavosi Turto ir verslo vertinimo metodika, nesukuria galimybės ginčyti turto vertinimo ekspertizės aktą, vadovaujantis Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymo nuostatomis atskirame procese. Kasacinis teismas konstatavo, kad tais atvejais, kai CPK nustatyta tvarka antstolio patvarkymu yra paskiriama turto vertės nustatymo ekspertizė ir atliktas tyrimas yra įforminamas turto vertinimo ekspertizės aktu, tai toks įrodymas – eksperto išvada – gali būti ginčijamas byloje apskundus antstolio veiksmus, laikantis CPK suformuluotų įrodinėjimo ir įrodymų vertinimo taisyklių. Turto vertinimo ekspertizės dalykas iš esmės sutampa su turto vertinimo ataskaitos dalyku, nes tyrimo metu remiamasi tais pačiais turto rinkos vertės nustatymo metodais bei šaltiniais, tačiau civiliniame procese atliekama turto vertinimo ekspertizė negali būti tapatinama su turto vertinimo ataskaita ir tai reiškia, jog vykdymo proceso metu paskirtai turto vertinimo ekspertizei tiesiogiai Turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymas dėl ginčų nagrinėjimo tvarkos netaikomas. Atskiro proceso dėl turto ekspertizės akto nuginčijimo galimybė atskirai nuo vykdymo proceso yra nesuderinama su vykdymo proceso tikslais ir prieštarautų proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principui.

Atsižvelgdamas į nurodytas aplinkybes, kasacinis teismas teismų priimtas nutartis paliko nepakeistas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-441-690/2018

Dėl arbitražinės išlygos galiojimo sutarties, kurioje išlyga nustatyta, nepasirašiusioms šalims

Ieškovė prašė pripažinti neteisėtu atsakovės reikalavimą išieškoti iš jos ir trečiojo asmens pinigines lėšas bei panaikinti notarės vykdomąjį įrašą dėl šios skolos išieškojimo pagal trečiojo asmens išduotą ir ieškovės užtikrintą vekselį. Apžvelgiamoje byloje ginčas kilo dėl to, ar, atsakovei su kita bendrove sudarius sutartį ir joje nustačius arbitražinę išlygą iš sutarties atsiradusius ginčus spręsti arbitraže, ši arbitražinė išlyga galioja ieškovei ir trečiajam asmeniui, kurie, nors nebuvo sutarties šalys, tačiau pasirašė vekselį ir užtikrino prievolės pagal minėtą sutartį įvykdymą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį paliko nenagrinėtą konstatavę, kad ginčas spręstinas arbitraže.

Kasacinis teismas, sprenddamas klausimą, ar arbitražinė išlyga privaloma sutarties, kurioje nustatyta ši išlyga, nepasirašiusiems šalims (ieškovei ir trečiajam asmeniui), vertino, ar ieškovė ir trečiasis asmuo savo veiksmais (vekselio pasirašymu ir prievolių vykdymo užtikrinimu) išreiškė sutikimą su sutartyje įtvirtinta arbitražine išlyga. Atsižvelgęs į vekselįje vartojamą formuluotę, kad jis išduotas pagal ginčo sutartį, tiksliai nurodant ją sudariusius asmenis, pasirašymo datą ir numerį, kasacinis teismas sprendė, jog vekselis apima daugiau nei vien šio vekselio tikslo užtikrinti prievolių vykdymą nurodymą ir (ar) konkrečių juo užtikrinamų prievolių įvardijimą. Tiek ieškovė, tiek trečiasis asmuo yra verslo subjektai, be to, susiję su pagrindinę sutartį pasirašiusia bendrove

(vienos įmonių grupės dalyvės). Sutartis, kurioje yra arbitražinė išlyga, yra nedidelės apimties ir savo esme nesudėtinga, todėl ieškovei ir trečiajam asmeniui sutarties sąlyga dėl ginčų sprendimo būdo negalėjo būti siurprizinė. Dėl to kasacinis teismas konstatavo, jog subjektai, išdavę tokio turinio vekselį ir pasirašę jame pirmiau aptartomis sąlygomis, priėmė ir ginčo sutarties sąlygas, į kurias vekselis nukreipia, įskaitant arbitražinę išlygą.

Nors arbitražinio susitarimo formuluotėje nurodyta arbitražo įstaiga ne visiškai atitiko toje teritorijoje veikiančios arbitražo institucijos pavadinimą, tačiau kasacinis teismas pažymėjo, jog, kai šalys išreiškė intenciją ginčus spręsti arbitražo teisme, teismas turėtų tokią valią įgyvendinti, net jei kai kurie arbitražinio susitarimo aspektai yra netikslūs. Sugretinęs arbitražiniame susitarime nurodytą informaciją ir atsakovės rašytiniuose paaiškinimuose dėstomus argumentus, kasacinis teismas sprendė, kad byloje esančios informacijos pakanka arbitražinio susitarimo spragoms užpildyti ir tiksliai identifikuoti arbitražo instituciją.

Pagal 1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo II straipsnį susitariančioji valstybė neprivalo nukreipti į arbitražą ginčo, kuris yra nearbitruotinas. Vienu iš reikalavimų ieškovė prašė panaikinti notarės vykdomąjį įrašą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors tokio ginčo nearbitruotinių ginčų sąrašė, įtvirtintame Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 12 straipsnyje, nėra, jo nearbitruotinumą suponuoja notaro funkcijų esmė. Kadangi notaras veikia valstybės vardu, todėl procesinį sprendimą dėl valstybės vardu veikiančio notaro vykdomojo įrašo panaikinimo gali priimti tik kita valstybės vardu veikianti institucija – teismas. Taigi reikalavimas dėl notaro vykdomojo įrašo panaikinimo nearbitruotinas.

Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, kasacinis teismas teismų procesinių sprendimų dalis, kuriomis ieškovės reikalavimas panaikinti notaro vykdomąjį įrašą paliktas nenagrinėtas, kaip spręstinas arbitraže, panaikino ir šio ieškovės reikalavimo priėmimo klausimą perdavė iš naujo nagrinėti pirmosios instancijos teismui.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-278-313/2018

Bankroto teisė

Dėl proceso atnaujinimo civilinėje byloje, kurioje bankrutavusios įmonės bankrotas pripažintas tyčiniu

Pareiškėjas prašė atnaujinti procesą civilinėje byloje dėl įmonės bankroto pripažinimo tyčiniu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai šio prašymo netenkino.

Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 366 straipsnio 3 dalyje nustatytas draudimas atnaujinti procesą bankroto byloje. Tačiau kasacinis teismas pažymėjo, kad nors bankroto pripažinimo tyčiniu pagrindai ir tvarka yra įtvirtinti Įmonių bankroto įstatyme ir bankroto pripažinimas tyčiniu galimas tik įmonei iškeltoje bankroto byloje, nutartimi pripažinti bankrotą tyčiniu nepasisakoma dėl bankroto bylos esmės, šia nutartimi nėra užbaigiamas bankroto procesas, ji nedaro įtakos bankroto proceso eigai, išskyrus administratoriaus įgyjamą teisę patikrinti įmonės sandorius, apimančius ilgesnį laikotarpį.

Atsižvelgdamas į bankroto pripažinimo tyčiniu sukeltą teisinę pasekmę bei į tai, kad ĮBĮ nenustato teisinio mechanizmo, kaip ištaisyti klaidas, galinčias lemti neteisėną ir neteisėtą teismo sprendimą dėl bankroto pripažinimo tyčiniu, kasacinis teismas konstatavo, kad yra pagrindas keisti pradėtą formuoti kasacinio teismo CPK 366 straipsnio 3 dalies normos dėl draudimo atnaujinti procesą bankroto byloje aiškinimą, ir išaiškino, kad CPK 366 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas draudimas atnaujinti procesą dėl įsiteisėjusių teismo sprendimų bankroto byloje turi būti aiškinamas kaip neapimantis įsiteisėjusių teismo nutarčių dėl bankroto pripažinimo tyčiniu.

Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad arbitražo teismo sprendime pateiktas tų pačių įrodymų (audito bendrovės išvados dėl turto perleidimo už mažesnę negu rinkos kainą) ir faktinių aplinkybių kitoks teisinis vertinimas nesaisto teismo, nagrinėjančio tyčinio bankroto klausimą ĮBĮ nustatyta tvarka pagal šio įstatymo nustatytus tyčinio bankroto kriterijus. Todėl arbitražo teismo

sprendime išdėstytas įrodymų ir faktinių aplinkybių dėl tyčinio bankroto kitoks teisinis vertinimas nepripažintinas naujai paaiškėjusia aplinkybe, dėl kurios būtų pagrindas pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 2 punktą atnaujinti procesą, kai dėl tų pačių įrodymų teismas tyčinio bankroto byloje pateikė kitokį savo vertinimą ir teises išvadas.

Nenustatęs teisinio pagrindo atnaujinti procesą byloje dėl bankroto pripažinimo tyčiniu pagal CPK 366 straipsnio 1 dalies 2 punktą – naujai paaiškėjusių aplinkybių, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-7-284-611/2018

Dėl galimybės skusti teismo nutartį, kuria išspręstas klausimas dėl bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidų dengimo iš finansinio užstato

Ieškovas prašė pripažinti negaliojančia bankrutuojančios įmonės kreditorių komiteto nutarimo dalį, kuria nutarta iš įmonės kreditorių (finansinio užstato gavėjų, kurie patenkino savo reikalavimus realizavus finansinį užstatą) išskaičiuoti nusirašytų lėšų dalį, proporcingą tenkančiai apmokėti bankroto administravimo išlaidų sąmatos daliai. Pirmosios instancijos teismas prašymą tenkino. Apeliacinės instancijos teismas nutartį laikė neskundžiama ir apeliacinį procesą nutraukė.

ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad teismo nutartis, kuria patvirtinama administravimo išlaidų sąmata, yra galutinė ir neskundžiama. Kasacinis teismas yra suformavęs praktiką, kad bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo procedūra prasideda administravimo išlaidų sąmatą pirmą kartą tvirtinant kreditorių susirinkime. Vėlesni administravimo išlaidų sąmatos keitimai nėra savarankiškos procedūros, o administravimo išlaidų sąmatos procedūros sudėtinė dalis. Todėl kasacinis teismas sprendė, kad pagal ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalies formuluotą apeliacijos ribojimas yra susietas tik su nutartimi, kuria teismas, išnagrinėjęs administratoriaus ir (ar) kreditorių ginčą dėl kreditorių susirinkimo nutarimo administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimų, išsprendžia šį ginčą ir pats patvirtina sąmatą pagal Vyriausybės patvirtintus bankroto administravimo išlaidų rekomendacinius dydžius. Šis ribojimas negali būti aiškinamas plačiai ir tokiu būdu, kad paneigtų veiksmingos apeliacijos galimybę kitais klausimais, kurie nors ir susiję su administravimo išlaidomis, tačiau nepatenka į teismo atliekamą administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo sritį.

Apžvelgiamoje byloje buvo nagrinėjamas klausimas, ar bankrutuojančios įmonės kreditoriai, kurie yra finansinio užstato gavėjai ir kurie patenkino savo reikalavimą realizuojant finansinį užstatą, privalo dengti bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidas, proporcingas savo patenkinto reikalavimo daliai. Įstatymas reglamentuoja bankroto administravimo išlaidų tenkinimo eiliškumą ir šių išlaidų apmokėjimo šaltinius, tačiau bankroto administravimo išlaidų sąmatoje konkretūs administravimo išlaidų apmokėjimo šaltiniai paprastai nėra aptariami. Todėl kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai pirmosios instancijos teismo nutartį interpretavo kaip dokumentą, kuriuo keičiama kreditorių susirinkimo nutarimu pirmą kartą patvirtinta bendrovės administravimo išlaidų sąmata. Skundžiama nutartimi nebuvo sprendžiamas nei administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo klausimas, nei šios sąmatos keitimo klausimas, todėl ši nutartis nepatenka į ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalies reguliavimo sritį. Priešingai, nutartimi buvo sprendžiamas savarankiškas materialinis teisinis klausimas, susijęs su administravimo išlaidų dengimo šaltiniais. Kadangi įstatymuose ribojimų skusti tokio pobūdžio nutartis apeliacine tvarka nėra, byloje dalyvaujantiems asmenims turi būti suteikta veiksmingos apeliacijos galimybė. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį panaikino ir grąžino bylą šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-422-915/2018

Dėl išieškojimo iš bankrutuojančios įmonės bankroto administravimo lėšų

Pareiškėjas (antstolis) prašė bankrutuojančios įmonės administratoriui skirti baudą už antstolio reikalavimų nevykdymą. Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas, ar antstolis turi teisę atlikti išieškojimą pagal vykdomąjį dokumentą iš skolininkės bankrutuojančios įmonės, kurios prievolė sumokėti skolą atsirado po bankroto bylos iškėlimo, ir skola pagal įsiteisėjusį ir vykdytiną teismo sprendimą priteista išieškoti iš įmonės bankroto administravimo lėšų. Pirmosios instancijos teismas šį prašymą iš esmės tenkino. Apeliacinės instancijos teismas antstolio prašymą atmetė.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad ĮBĮ 10 straipsnio 7 dalies 3 punkte įtvirtintas draudimas vykdyti finansines prievoles, išieškoti skolas iš įmonės, kai įsiteisėja teismo nutartis iškelti šiai įmonei bankroto bylą, skirtas užtikrinti kreditorių lygiateisiškumą bankroto proceso metu ir apriboti jų galimybę varžytis dėl įmonės turto. Pagal CPK 626 straipsnio 1 dalies 3 punktą, kai skolininkui iškeliamas bankroto byla, antstolis privalo sustabdyti vykdomąją bylą ir vykdomąjį dokumentą persiųsti bankroto bylą iškėlusiam teismui. Taigi, nors antstoliui įstatymu suteikta teisė ir nustatyta pareiga CPK įtvirtinta tvarka vykdyti įsiteisėjusio teismo sprendimo pagrindu išduotą vykdomąjį dokumentą, tačiau tais atvejais, kai skolininkė yra bankrutuojanti įmonė, jos turto pardavimo ir kreditorių reikalavimų tenkinimo funkcijas atlieka įmonės bankroto administratorius ĮBĮ nustatyta tvarka. Priteistas bylinėjimosi išlaidas iš bankrutuojančios įmonės bankroto administratoriui nustatytos administravimo išlaidoms skirtos sumos apmoka bankroto administratorius. Antstolis gali priimti vykdyti teismo išduotą vykdomąjį dokumentą dėl išieškojimo iš bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidų, tačiau jį priėmęs antstolis turi ne atlikti vykdymo veiksmus pats, siekdamas priverstinio skolos išieškojimo, o sustabdyti vykdomąją bylą ir vykdomąjį dokumentą persiųsti bankroto bylą iškėlusiam teismui. Dėl to kasacinis teismas nurodė, kad tenkinant bankrutuojančios ar bankrutavusios įmonės kreditorių reikalavimus, turi būti taikomos ne CPK normos, o ĮBĮ 33–36 straipsnių nuostatos, reglamentuojančios kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarką.

Taigi kreditorės teisė į lėšų atlyginimą iš bankrutuojančios įmonės administravimo išlaidoms skirtų lėšų įgyvendinama ĮBĮ 36 straipsnio nustatyta tvarka, o ne antstoliui vykdančiam išieškojimą priverstine tvarka. Šį reikalavimą tenkina bankroto administratorius pirmumo eile iš administravimo lėšoms skirtų lėšų ĮBĮ nustatyta kreditorių reikalavimų tenkinimo tvarka. Kadangi apžvelgiamoje byloje skolininkei buvo iškelta bankroto byla ir antstolis vykdė įsiteisėjusius teismų sprendimus dėl bylinėjimosi išlaidų išieškojimo iš skolininkės administravimo lėšų, antstolis turėjo sustabdyti vykdomąją bylą ir ją perduoti bankroto bylą iškėlusiam teismui, o ne pats vykdyti išieškojimą. Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423-687/2018

Dėl turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui fizinio asmens bankroto procese

Ieškovė (bankrutuojančių fizinių asmenų kreditorė) prašė priteisti solidariai iš atsakovo (bankroto administratorės ir jos civilinę atsakomybę apdraudusios bendrovės) žalos atlyginimą dėl turto pardavimo skolininko pasiūlytam pirkėjui už mažesnę, nei nurodyta vertinime, kainą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinio netenkino. Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiamas klausimas, kada bankrutuojantis asmuo turi teisę siūlyti turto pirkėją – iki pirmųjų ar ir iki paskesnių varžytynių pradžios.

Kasacinis teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos fizinių asmenų bankroto įstatymo (toliau – FABĮ) 27 straipsnio 4 dalyje nustatytas bankrutuojančio asmens turto realizavimo būdas – turto pardavimas skolininko pasiūlytam pirkėjui – taikomas įvykdžius dvi sąlygas: fizinio asmens surastas ir pasiūlytas pirkėjas turi iki varžytynių pradžios įmokėti į depozitinę sąskaitą lėšas už turto pardavimą ir ši įmokėta suma yra ne mažesnė kaip pradinė varžytynėse parduodamo turto pardavimo kaina. Taigi šia teisės norma siekiama parduoti skolininko turtą už kainą, kuri labiausiai

atitiktų kreditorių ir bankrutuojančio asmens interesų pusiausvyrą, tačiau operatyviau, neorganizuojant turto pardavimo varžytynėse.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad FABĮ 27 straipsnio 4 dalyje naudojama sąvoka „pradinė varžytynėse parduoti numatomo turto pardavimo kaina“ aiškintina sistemiškai kartu su kitomis FABĮ 27 straipsnio normomis. Pradinė turto pardavimo kaina iš esmės siejama su parduodamo turto rinkos kaina. Įstatymų leidėjas, nustatydamas tokį priverstinai realizuojamo bankrutuojančio asmens turto būdą, nesiekė suteikti bankrutuojančio fizinio asmens surastam pirkėjui prioritetinių teisių turtą įsigyti bet koku priverstinio turto pardavimo momentu. Todėl kasacinis teismas išaiškino, kad FABĮ 27 straipsnio 4 dalis suteikia galimybę šio asmens surastam pirkėjui įsigyti turtą iki pirmųjų varžytynių pradžios. Taigi, surasto pirkėjo mokama pradinė turto pardavimo kaina iš esmės yra pirmosioms varžytynėms kreditorių susirinkimo nustatyta kaina. Kasacinis teismas pažymėjo, kad būtent toks turto pardavimas iki varžytynių leidžia optimizuoti turto pardavimą, išvengti ilgos ir ne visada sėkmingos varžytynių procedūros, o turto kaina atitinka teisingumo ir sąžiningumo principus, siekį parduoti turtą už maksimaliai įmanomą didžiausią kainą.

Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas netinkamai aiškino FABĮ nuostatas. Kadangi apeliacinės instancijos teismas pasisakė tik dėl administratoriaus veiksmų teisėtumo, tačiau netyrė kitų civilinės atsakomybės sąlygų, kasacinis teismas bylą grąžino šiam teismui nagrinėti iš naujo.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-453-313/2018

Dėl subjekto, turinčio teisę reikšti reikalavimą dėl administravimo išlaidų priteisimo

Ieškovė bankrutuojanti įmonė prašė priteisti solidariai iš atsakovų (iki bankroto bylos iškėlimo buvusių šios įmonės vadovų) administravimo išlaidų atlyginimą. Pirmosios instancijos teismas prašymo, kaip pateikto netinkamos ieškovės, netenkinio. Apeliacinės instancijos teismas administravimo išlaidų atlyginimą priteisė iš vieno iš atsakovų.

Kasacinis teismas nurodė, kad ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalyje nustatytas specialus pagrindas išsiieškoti administravimo išlaidas iš asmenų, kurie įmonei tapus nemokiai nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, taip dar labiau apsunkindami situaciją ir apribodami galimybę tinkamai likviduoti įmonę. Šioje normoje nurodytas ir specialus subjektas, turintis pagrindą reikalauti administravimo išlaidų atlyginimo – kreditorius, įmokėjęs nurodytą sumą administravimo išlaidoms padengti, arba bankroto administratorius, kuris, įmonei neturint turto ar turint jo nepakankamai administravimo išlaidoms padengti, prisiėmė riziką administruoti įmonę savo lėšomis. Kasacinis teismas pažymėjo, kad tik šioje normoje įvardyti asmenys (kreditorius ir administratorius), kurių lėšomis vykdomas ar įvykdytas įmonės likvidavimas supaprastinto bankroto proceso metu, turi teisę išsiieškoti šias išlaidas iš asmenų, pažeidusių pareigą laiku kreiptis dėl bankroto bylos įmonei iškėlimo. Kasacinis teismas nurodė, kad ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalyje nustatytas pagrindas išsiieškoti administravimo išlaidas iš asmenų, kurie įmonei tapus nemokiai nepateikė pareiškimo teismui dėl bankroto bylos iškėlimo, taikytinas ir tais atvejais, kai supaprastintą bankroto procedūrą nusprendžiama taikyti bankroto bylos nagrinėjimo metu.

Apžvelgiamoje byloje reikalavimą ĮBĮ 10 straipsnio 11 dalies pagrindu priteisti administravimo išlaidas reiškė pati bankrutuojanti įmonė, o ne bankroto administratorė. Atsižvelgdamas į išdėstytas aplinkybes, kasacinis teismas padarė išvadą, kad apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai sprendė, kad dėl administravimo išlaidų priteisimo gali kreiptis ne tik bankroto administratorius, bet ir bankrutuojanti įmonė, todėl šio teismo nutartį panaikino ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-463-313/2018

Darbo teisė

Dėl suminės darbo laiko apskaitos taikymo ir darbo apmokėjimo

Ieškovai, dirbantys atsakovo įmonėje autobuso vairuotojais-konduktoriais, prašė priteisti nesumokėtą darbo užmokestį už laiką (pertraukas) tarp maršrutų. Ieškovų teigimu, šios pertraukos turėtų būti įskaitytos į darbo laiką, nes jie neturi galimybės laisvai savo nuožiūra disponuoti šių pertraukų laiku. Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad esant šalių ginčui dėl konkrečių laikotarpių (ne)priskyrimo darbo ar jam prilygintam laikui, už kurį pagal nacionalinės teisės normas turi būti sumokama, bylą nagrinėjantis teismas, be kita ko, turi atsižvelgti į Direktyvos 2003/88/EB bei Direktyvos 2002/15/EB nuostatas dėl darbo ir poilsio laiko apibrėžties, ESTT išaiškinimus dėl esminių kriterijų, sąlygų konkretų laikotarpį kvalifikuoti kaip darbo laiką. Teismai turi įvertinti darbuotojo ginčo laiko kokybę, t. y. ar vairuotojas-konduktorius turi būti darbo vietoje, ar turi būti pasiekiamas darbdavio, ar gali disponuoti laiku be didelių suvaržymų savo ir (ar) savo šeimos interesais ir pan.

Pagal ESTT išaiškinimus tam, jog konkretus laikotarpis būtų laikomas darbo laiku, turi būti šios trys sąlygos: 1) darbuotojas turi būti darbo vietoje; 2) jis turi būti darbdavio žinioje; 3) jis turi vykdyti savo veiklą arba atlikti pareigas. Kai darbuotojas dirba pasyviojo budėjimo režimu, pagal kurį turi būti visada pasiekiamas, tačiau neprivalo būti darbo vietoje, tai nors ir būdamas darbdavio žinioje, darbuotojas gali laisviau organizuoti savo laiką ir jį skirti savo interesams tenkinti. Tokiomis aplinkybėmis tik laikas, susijęs su realiu paslaugų teikimu, gali būti laikomas „darbo laiku“ pagal Direktyvą 2003/88/EB.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad darbo ir poilsio laiko pasiskirstymą per parą (kaitą) nustato darbo tvarkos taisyklės. Šios nuostatos ir atsakovės lokaliniai norminiai aktai suponuoja, kad darbo ir poilsio laiko kaita reglamentuojama darbo (pamainų) grafikuose. Juose, be kita ko, gali būti nustatytas pertraukiamasis darbo dienos (pamainos) režimas, kai darbuotojo darbo laikas padalijamas į kelias dalis ir vežimai vykdomi pagal suderintus darbo grafikus su pertraukomis, kurios savaime nelaikytinos darbo laiku. Sprendžiant, kuris laikas yra skirtas darbui, kuris – poilsiui ir ar yra taikomas pertraukiamas darbo režimas, atsižvelgtina ir į tai, ar šalys darbo sutartyje sulygo dėl darbo pagal darbo grafikus. Nors ieškovai teigė, kad jie neturi galimybės laisvai disponuoti šių pertraukų laiku, tačiau teismai nustatė, kad įmonės vidaus teisės aktuose pertraukų tarp maršrutų metu vairuotojai-kontrolieriai neprivalo likti darbo vietoje. Taip pat ieškovai neprivalo vykdyti darbo, jokių papildomų, tiesiogiai su darbu susijusių, funkcijų (valyti, techniškai prižiūrėti transporto priemonę ir pan.), šioms funkcijoms vykdyti nustatytas kitas laikotarpis, už kurį jiems mokamas darbo užmokestis.

Atsižvelgdamas į tai, jog darbo grafikuose nustatytų pertraukų laiku ieškovai gali disponuoti be didelių suvaržymų, skirti jį savo interesams tenkinti, kasacinis teismas sprendė, kad toks laikas nepriskirtinas darbo laikui ar jam prilygintam laikotarpiui ir atsakovė neturi pareigos už jį mokėti darbo užmokestį. Dėl to kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-402-403/2018

Dėl profesinių sąjungų, veikiančių darbdavio lygmeniu, steigimo

Ieškovas (darbuotojas ir profesinės sąjungos narys) prašė panaikinti lopšelio-darželio darbo tarybos rinkimų rezultatus, motyvuodamas tuo, kad rinkimų metu buvo šturkščiai pažeisti įstatymo reikalavimai, skirti užtikrinti profesinių sąjungų teises dalyvauti rinkimuose. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Apžvelgiamoje byloje buvo sprendžiamas ginčas dėl Lietuvos Respublikos darbo kodekso 179 straipsnio 2 dalies aiškinimo ir taikymo. Pagal minėtą teisės normą darbdavio lygmeniu veikiančiai profesinei sąjungai įsteigti būtina, kad ji turėtų dvidešimt steigėjų arba steigėjais būtų ne mažiau kaip 1/10 visų darbdavio darbuotojų, bet ne mažiau kaip trys. Kasacinis teismas nurodė, kad

šioje normoje įstatymų leidėjas aiškiai apibrėžė, kaip gali būti steigiama profesinė sąjunga fizinio asmens, įmonės, įstaigos ar organizacijos arba padalinio (filialo, atstovybės) lygmeniu, – tam būtina, kad ji būtų steigiama įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje arba padalinyje (filiale, atstovybėje) ir turėtų nustatytą skaičių steigėjų arba ne mažesnę nei nustatytas skaičius darbdavio darbuotojų. Tik laikantis nustatytų reikalavimų įsteigta profesinė sąjunga gali būti pripažįstama darbdavio lygmeniu veikiančia profesine sąjunga ir gali naudotis jai įstatymų leidėjo suteiktomis teisėmis.

Kasacinis teismas pažymėjo, kad DK 179 straipsnio 2 dalies išaiškinimas nepaneigia šakos ar teritoriniu principu įsteigtos ir veikiančios profesinės sąjungos teisės steigti padalinius konkrečiose įmonėse, įstaigose ar organizacijose, tačiau pagal valstybės, šakos ar teritoriniu lygiu organizuotos profesinės sąjungos steigimo dokumentus įsteigti tokios profesinės sąjungos padaliniai, net jeigu jie atitinka DK 179 straipsnio 2 dalyje įtvirtintus kvalifikuojančius kriterijus, negali būti laikomi darbdavio lygmeniu veikiančiomis profesinėmis sąjungomis, nes yra įsteigti kaip kitos profesinės sąjungos padalinys, o ne atskira profesinė sąjunga, kaip tai *expressis verbis* (tiesiogiai) nustatyta DK 179 straipsnio 2 dalyje.

Atsižvelgdamas į pateiktus išaiškinimus, kasacinis teismas nurodė, jog tam, kad lopšelyje-darželyje įsteigta profesinė organizacija (Vilniaus švietimo profesinės sąjungos padalinys) būtų laikoma darbdavio lygmeniu veikiančia profesine sąjunga DK 179 straipsnio 2 dalies prasme, ji turi būti įsteigta darbdavio (lopšelio-darželio) lygmeniu ir jos steigėjais turi būti ne mažiau kaip 1/10 darbuotojų (apžvelgiamu atveju – ne mažiau kaip 5 įstaigos darbuotojai). Nustačius, kad šių reikalavimų nebuvo laikytasi, bylą nagrinėjusių teismų išvadą, jog lopšelyje-darželyje nėra darbdavio lygmeniu veikiančios profesinės sąjungos, kasacinis teismas pripažino pagrįsta.

Kadangi pagal DK 171 straipsnio 5 dalį teisė pasiūlyti ne mažiau kaip tris rinkimų teisę turinčius darbuotojus kandidatais į darbo tarybos narius suteikiama tik darbdavio lygmeniu veikiančiai profesinei sąjungai, tai nustačius, kad lopšelyje-darželyje darbdavio lygmeniu veikiančios profesinės sąjungos darbo tarybos rinkimų metu nebuvo, nėra ir pagrindo teigti, kad darbo tarybos rinkimų metu buvo pažeistas DK 171 straipsnio 5 dalies reikalavimas. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas apeliacinės instancijos teismo nutartį paliko nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-417-421/201

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt